

ОПШТИНА БЕЛА ЦРКВА

ЛОКАЛНИ АКЦИОНИ ПЛАН ЗА УНАПРЕЂЕЊЕ ПОЛОЖАЈА РОМА НА ТЕРИТОРИЈИ ОПШТИНЕ БЕЛА ЦРКВА ЗА ПЕРИОД ОД 2021. ДО 2025. ГОДИНЕ

Бела Црква, април 2021. године

Уводна реч председнице Општине

Поштовани грађани,

Полазећи од чињенице да је постављање јасних циљева и добро планирање у основи сваког успешно обављеног посла, приступили смо изради Локални акциони план за унапређење положаја Рома на територији Општине Бела Црква за период од 2021. до 2025. године, препознаје потребе наше локалне заједнице и дефинише правце у којима треба да усмеравамо будуће инвестиције.

Документ који је пред вама плод је заједничког труда локалних институција, установа и грађана, а посебно смо поносни на чињеницу да смо по први пут потпуно самостално направили документ овакве важности, што је доказ да општина Бела Црква поседује квалитетне људске ресурсе.

Рађен је у складу са Законом о планском систему Републике Србије, према прописаним процедурама и методологијама, а садржи кључне одреднице развојних активности општине Бела Црква у предстојећем седмогодишњем периоду, који ће, верујем, показати да смо били добри визионари и да смо успели да одговоримо задатку и креирамо смернице за одрживи развој наше локалне заједнице.

У намери да скромна средства којима располажемо искористимо на најбољи могући начин, ослањајући се на несебичну подршку државе и свих њених релевантних институција, очекујемо да ћемо заједничким снагама и предвиђеним корацима успети да остваримо планирано.

Жеља нам је да Бела Црква буде успешна и развијена општина задовољних грађана, који виде будућност у месту свог рођења и одрастања.

С поштовањем,

Председница општине

Виолета Симић

Овај документ представља резултат групног рада у коме су узели учешће у поступку израде сви релевантни чиниоци, локална самоуправа, организације цивилног друштва и органи и организације које су задужене за поједине области које обрађује овај документ.

Полазна основа за израду овог документа је Стратегија за социјално укључивање Рома и Ромкиња у Републици Србији за период од 2021 до 2025. године, Стратегија развоја Општине Беле Цркве и Акциони план одрживог развоја Општине.

Овај документ представља правце, приоритете, активности, динамику и ресурсе неопходне за даље унапређење положаја Рома у нашој Општини. Овај документ представља програмски документ значајног сегмента локалне заједнице изнад парцијалних и статистичких интереса са дефинисаним најзначајнијим ефектима којима ће се постићи успешном реализацијом.

ВИЗИЈА:

Локални оперативни план за унапређење положаја Рома на територији наше Општине је краткорочни концепт који ће на најприхватљивији начин изаћи у сусрет потребама садашњице, који омогућава припадницима ромске популације да задовоље сопствене потребе.

МИСИЈА:

Локални акциони план за унапређење положаја Рома на територији наше Општине 2021-2025. година, одређује се имплементација основних принципа утврђених на националном нивоу уз поштовање различитости територије и исказаних потреба.

САДРЖАЈ

1 УВОД.....	7
2 СТРАТЕШКИ И ИНСТИТУЦИОНАЛНИ ОКВИР НА ЛОКАЛНОМ НИВОУ.....	10
2.1 Локалне стратегије	10
2.2 Институционални оквир на локалном нивоу	10
3 ОПШТИ ПОДАЦИ ООПШТИНИ БЕЛА ЦРКВА	15
3.1 Географски подаци	15
3.2 Становништво.....	17
3.3 Привреда.....	20
3.4 Пољопривреда.....	23
3.5 Индустрија.....	25
3.6 Туризам	26
3.7 Инфраструктура.....	27
3.8 Заштита животне средине	31
3.9 Чување заштићеног подручја.....	32
3.10 Хидрологија.....	33
3.11 Клима.....	36
3.12 Пошумљеност.....	36
4 Општи подаци о Ромима.....	37
4.1 образовање.....	37
4.2 Регистрована незапосленост.....	39
4.3 Здравствена заштита.....	41
4.4 Социјална заштита.....	41
5 Политика и праксе локалне управе и локалних институција.....	41
5.1 образовање.....	42
5.2 Становање.....	42
6 Пројектне иницијативе на локалном нивоу.....	43
7 SWOT анализа	43

7.1 Запошљавање	44
7.2 Здравље.....	45
7.3 Социјална заштита.....	47
7.4 Становање	48
7.5 Образовање.....	49
8 ЦИЉЕВИ И МЕРЕ ЛАП□а.....	50
9 АКЦИОНИ ПЛАН	53
10 ОКВИР ПРОГРАМСКОГ БУЏЕТА ЗА СПРОВОЂЕЊЕ АКЦИОНОГ ПЛАНА.....	64
11 ОКВИР ЗА ПРАЂЕЊЕ СПРОВОЂЕЊА, ВРЕДНОВАЊЕ УЧИНАКА И ИЗВЕШТАВАЊЕ.....	66
12 ПРИЛОЗИ.....	83

Листа скраћеница:

ДЗ	Дом здравља
ЕУ	Европска унија
ЈЛС	Јединица локалне саноуправе
ЛАП	Локално координационо тело за социјално укључивање Рома и Ромкиња
МОП	Материјално обезбеђивање породице
Мобилни тим	Мобилна јединица за социјално укључивање Рома и Ромкиња на локалном нивоу
НВО	Невладина организација
НСЗ	Национална служба за запошљавање
ОШ	Основна школа
РС	Република Србија
РТ	Радно тело за израду ЛАП-а за социјално укључивање Рома и Ромкиња
СКГО	Стална конференција градова и општина
Стратегија	Стратегија за социјално укључивање Рома и Ромкиња у Републици Србији за период од 2021. до 2025. године
СШ	Средња школа
ЦЗЦР	Центар за социјални рад

1 УВОД

Локални акциони план за унапређење Рома на територији наше Општине. ЛАП је документ који целовито разматра проблематику Рома и садржи скуп мера и активности разноврсних носилаца, као што су доносиоци политичких одлука, институције, удружења грађана и невладине организације у циљу побољшања положаја Рома. У интересу локалне заједнице је да сви носиоци активности дају пун допринос побољшању друштвеног положаја Рома и њиховом ширем укључивању у све друштвене токове. Програм има за циљ унапређења и оснаживања локалних заједница за укључивање Рома и Ромкиња. Општи циљ Програма је подршка процесу побољшања социо-економског положаја ромске популације у локалним заједницама и спровођење приоритетних стратешких мера у Стратегији за социјално укључивање Рома и Ромкиња у Републици Србији за период од 2021. до 2025. године.

Роми су једна од најугроженијих друштвених група, циљ Владе Србије је да, кроз удружени напор целог друштва унапреди њихов положај како би се смањиле неједнакости које постоје између Рома и Ромкиња и остатка становништва.

Стратегија је документ јавне политике који у периоду до 2025. године предвиђа интезивирање рада институција на националном и локалном нивоу на питањима социјалног укључивања Рома и Ромкиња и сузбијање њихове дискриминације, односно стварање услова за пун приступ остваривању људских права особа ромске националности.

Локални акциони план за унапређење положаја Рома на територији наше Општине доноси се за период од 2021. до 2025. године. Тај период ће представљати процес доношења одлука о томе које су промене значајне за живот Рома. Израда ЛАП-а представља унапређење локалних стратешких, финансиских и институционалних механизма, чији је циљ да прижи свеобухватну подршку ЈЛС у развоју ЛАП-а за инклузију Рома, успостављању и функционисању мултисекторског радног тела и мобилних тимова за инклузију рома.

Основни принципи и вредности којима почива ЛАП подразумевају следеће:

- 1.) Поштовање, заштита и испуњавање законских права Рома
- 2.) Пуно и ефикасно укључивање Рома у све области друштвеног живота
- 3.) Поштовање, признавање и промоција различитости
- 4.) Родна равноправност
- 5.) Спречавање и борба против свих облика дискриминације

6.) Спровођење мера афирмативне акције.

Специфични циљеви ЛАП-а су:

-Образовање:

- 1.) Потпун обухват деце ромске националности у образовани систем
- 2.) Материјална и финансиска подршка ромским ученицима
- 3.) Дискриминација ромске деце из образованог система
- 4.) Једнак квалитет образовања и смањење предрасуда

-Запошљавање:

- 1.) Унапређење предузетништва код Рома и Ромкиња
- 2.) Подстицаји и подршка послодавцима за остварење и опремање радних места намењених за запошљавање Рома и Ромкиња
- 3.) Повећање конкурентности Рома и Ромкиња на тржишту рада кроз дошколовавање

-Здравље:

- 1.) Утврђивање здравственог стања ромске популације
- 2.) Повећање нивоа знања о значају лечења и значају превентивне контроле здравља
- 3.) Побољшање доступности здравствене заштите за ромску популацију
- 4.) Повећање обухвата вакцинације ромске популације

-Становање:

- 1.) Мапирање услова живљења Рома у насељеним местима
- 2.) Унапређивање услова становања за Роме
- 3.) Адаптација и санација постојећих објеката
- 4.) Интеграција ромских насеља у окружењу

-Социјална заштита:

*Једнак приступ социјалној заштити и социјалним давањима у складу са „Стратегијом за социјално укључивање Рома и Ромкиња у Републици Србији за период од 2016 до 2025. године,„

-Култура и информисање

- 1.) Очување језика и културе ромске заједнице
- 2.) Презентовање и очување ромске културе које негују ромску музику,игру и плес
- 3.) Неговање културног идентитета ромске заједнице уз изградњу интеркултурне друштвене заједнице.

Локални акциони план за социјално укључивање Рома и Ромкиња општине Бела Црква за период од 2021. до 2025. године представља документ који је иницирало Локално координационо тело за социјално укључивање Рома и Ромкиња (ЛКТ), а урадило Радно тело за израду ЛАП-а за унапређење положаја Рома и Ромкиња.

Радно тело за израду ЛАП-а за социјално укључивање Рома и Ромкиња основано је 12.04.2021. године од стране градског већа и чине га:

1. Милош Стојановић, координатор за ромска питања, председник координационог тела
2. Маријана Георгијевић, члан, директорка Центра за социјални рад „8 мај“
3. Зоран Станковић, члан, директор Дома за децу „Вера Радивојевић“
4. Марко Јовановић, члан, Представник ПУ Панцево, ПС Бела Црква
5. Сузана Митић, члан, претставник Дома здравља
6. Валентина Симиција Хоц, члан, просветни инспектор
7. Илија Блануша, члан, директор Центра за културу
8. Ружица Кркуш, члан, претставник НВО
9. Милица Јовић, члан, претставник НЗС

Током израде овог документа спроведени су следећи кораци: припремљена је ситуациона анализа са SWOT анализама за пет области: становање, образовање, запошљавање, здравље и социјална заштита, утврђени су општи и посебни циљеви за приоритетне области, идентификоване су мере и активности који доприносе остварењу утврђених циљева, а такође, за сваку од активности утврђени су и носиоци и партнери, временски оквир, посебна финансиска средства по изворима, циљ, индикатори са базним и циљним вредностима и извор верификације.

Процес израде ЛАП-а подразумевао је тимски рад. У изради ЛАП-а учествовали су претставници јавног и цивилног сектора, међу којима и: представници ромских удружења, здравствени медијатор, координатор за ромска питања, и други претставници ромске заједнице тј. Претставници појединих ромских насеља.

Локални акциони план за унапређење положаја Рома и Ромкиња на територији општине Бела Црква за период од 2021. до 2025. године усвојен је од стране Скупштине општине Бела Црква.

2 СТРАТЕШКИ И ИНСТИТУЦИОНАЛНИ ОКВИР НА ЛОКАЛНОМ НИВОУ

2.1 Локалне стратегије

Важеће стратегије и локални акциони планови општине Бела Црква су:

- План развоја Општине Бела Црква од 2021 до 2028. године.
- У њему није препозната потреба Ромске популације у заједници.

2.2 Институционални оквир на локалном нивоу

У општини Бела Црква је у октобру 2020. године именован координатор за ромска питања. Ангажован је по уговору о делу. Ово радно место је систематизовано. Ромски координатор обавља следеће послове:

-пружа стратешку подршку у развоју и спровођењу постојећих и нових политика и програма инклузије грађана ромске националности у складу са националним и локалним стратешким оквиром

-припрема делова студије, планова, пројекта за одговарајућу област

-пружа стратешку подршку при одређивању приоритета у изради планова

-поспешује секторску сарадњу организовањем састанка и активности везано за планирање и спровођење мера за социјално укључивање грађана ромске националности са представницима локалне самоуправе и другим актерима

-организује радионице, састанке на којима се дефинису проблеми, питања и акције које се требају спровести

-спроводи посете насељима у којима живе грађани ромске националности

Активности ће се реализовати у складу са Акционим планом и потребама ромске популације. Ромски координатор сарађује са члановима ЛКТ и Мобилним тимом и заједно са њима планира акцију на терену. Такође, обавља све послове у складу са Правилником о организацији и систематизацији.

У нашој општини Бела Црква је формиран Савет за здравље и у њему нема чланова/чланица ромске националности, али Савет је у непосредном контакту са ромском здравственом медијаторком.

Именована је Мобилна јединица за социјално укључивање Рома и Ромкиња на локалном нивоу (Мобилни тим). У раду мобилног тима учествују представници локалне самоуправе, представници Центра за социјални рад, Дома здравља, Националне службе за запошљавање- филијале Бела Црква, Одељења за просторно планирање, урбанизам и грађевинарство општине Бела Црква, Дома за децу, Основне школе, представници ромских удружења, здравственог медијатора. Чланови мобилних јединица су запослени у поменутиим установама и раде на пословима који су у вези са остваривањем права Рома и Ромкиња.

Мобилни тим подстиче директно припремање стратешких мера у органима и установама, обилази ромска насеља на основу утврђеног правилника, сарађује са Националним саветом ромске националне мањине и организацијама цивилног друштва, обавештава органе јавне управе о проблемима у вези са применом стратешких мера, припрема иницијативне и пројекте којима се осигурава средња локалних организација и партнера у процесу унапређења положаја Рома и Ромкиња, прикупљање података о остваривању стратешких мера.

Поред наведених организација, институција, установа, чији представници су укључени у рад ЛКТ/Мобилне јединице, у процес социјалног укључивања Рома и Ромкиња потребно је укључити и друге представнике јавног, приватног и цивилног сектора- све јавне институције и невладин сектор који кроз своје програме деловања могу допринети инклузији и успешној социјалној интеграцији Рома и Ромкиња, као и унапређењу њиховог положаја.

Образовање

Скупштина општине Бела Црква донела је акт о мрежи јавних предшколских установа на територији општине Бела Црква. Сачињен је на основу важећих прописа који непосредно регулишу област предшколског васпитања и образовања. Утврђени су број и просторни распоред јавних предшколских установа, њихова врста/делатност и структура, као и постојање издвојених група ван седишта установе. Наведени акт СО Бела Црква донела је уз претходно прибављено мишљење националних савета националних мањина чији су језик и писмо у службеној употреби у ЈЛС, односно чији се језик и писмо користе у васпитно-образовном раду.

Скупштина општине Бела Црква донела је акт о мрежи јавних основних школа на територији општине Бела Црква. Сачињен је на основу важећих прописа који непосредно регулишу област основног образовања и васпитања. Утврђени су број и просторни распоред јавних основних школа, њихова врста/делатност (редовне) структура (разредност/циклуси), као и постојање издвојених одељења ван седишта школа. Наведени акт СО Бела Црква донела је уз претходно прибављено мишљење националних савета националних мањина чији су језик и писмо у службеној употреби у ЈЛС, односно чији се језик и писмо користе у образовно-васпитном раду. Добила је и сагласност Покрајинске владе на наведени акт. Влада Републике Србије донела је Одлуку о мрежи јавних средњих школа („Службени гласник РС“ број 49/18, 62/18, 94/18). Овом одлуком утврђена је мрежа

јавних средњих школа – број и просторни распоред јавних средњих школа у Републици Србији. Сачињена је на основу важећих прописа који непосредно регулишу област средњег образовања и васпитања.

Свака установа образовања на територији општине Бела Црква тежи ка остваривању најбољих резултата и постизању образовно-васпитних циљева, уз оптимално коришћење расположивих ресурса (ефикасност и ефективност). Приликом формирања група и одељења оне се придржавају одредби закона и стручних упутстава о уређењу, као и начину финансирања.

У остваривању основних принципа образовања и васпитања, посебна пажња се посвећује:

- правременом укључивању у предшколско васпитање и образовање;
- потпуном обухвату деце и ученика одговарајућег узраста за стицање образовања и васпитања;
- могућностима да деца и ученици са изузетним способностима (талентовани) имају приступ одговарајућим нивоима образовања и установама;
- могућности да деца и ученици са сметњама у развоју и инвалидитетом имају приступ свим нивоима образовања у установама;
- остваривању права на образовање, без угрожавања права детета и других људских права.

У општини Бела Црква у службеној употреби су: српски, мађарски, румунски и чешки језик. Једина је општина у АПВ и Републици Србији у којој је чешки језик у службеној употреби. У општини Бела Црква, од формирања првог сазива 2010. године, налази се седиште Националног савета чешке националне мањине РС. Одлуком Националног савета чешке националне мањине утврђено је да су од посебног значаја за образовање Чеха следеће установе у општини Бела Црква:

- Основна школа „Сава Мунђан“ Крушчица,
- Основна школа „Доситеј Обрадовић“ Бела Црква,
- Основна школа „Жарко Зрењанин“ Бела Црква,
- Техничка школа „Сава Мунђан“ Бела Црква,
- Белоцркванска гимназија и економска школа.

Предшколско васпитање и образовање

У општини Бела Црква васпитно-образовну делатност обавља Предшколска установа „Анђелка Ђурић“ Бела Црква. Поред тога што обавља делатност у свом седишту, има организоване и издвојене групе у насељеним местима општине Бела Црква. Васпитно-образовну делатност обавља у свом седишту (објекат Бела Црква I) за децу узраста од 1 године до поласка у школу (групе: јаслена, млађа, старија и припремна предшколска). Васпитно-образовну делатност обавља и ван седишта (за децу предшколског узраста), у издвојеним објектима: Бела Црква II („Лела Радуљ“), Бела Црква III („Чика Јова Змај“), Црвена Црква, Јасеново, Дупљаја, Гребенац, Банатска Паланка, Врачев Гај, Крушчица и Кусић. Установа има:

- сопствени систем централног грејања у седишту на течном гориву,
- сопствени систем централног грејања у издвојеним објектима Бела Црква II („Лела Радуљ“) и Бела Црква III („Чика Јова Змај“) на чврстом гориву,
- систем централног грејања у групама које су у објектима основних школа (Врачев Гај, Крушчица, Кусић),
- грејање пећима на чврстом гориву у издвојеним објектима: Црвена Црква, Јасеново, Дупљаја, Гребенац, Банатска Паланка.

Основно васпитање и образовање

У општини Бела Црква образовно-васпитну делатност обавља седам основних школа. Пет основних школа обавља делатност у свом седишту:

- Основна школа „Доситеј Обрадовић“ Бела Црква,
- Основна школа „Жарко Зрењанин“ Бела Црква,
- Основна школа „Мара Јанковић“ Кусић,
- Основна школа „Сава Мунђан“ Крушчица,
- Основна школа „Михаил Садовеану“ Гребенац.

Две основне школе обављају делатност и ван седишта, односно и у другим објектима, организовањем издвојених одељења, у складу са законом.

- Основна школа „Марко Стојановић“ Врачев Гај са издвојеним одељењима у Црвеној Цркви, Банатској Паланци и Кајтасову,
- Основна школа „Ђорђе Малетић“ Јасеново са издвојеним одељењима у Дупљаји, Банатској Суботици и Добричеву.

Средње васпитање и образовање

У општини Бела Црква образовно-васпитну делатност обављају две средње школе:

- Техничка школа „Сава Муџан“ Бела Црква, Ученици стичу средње образовање у производима рада: машинство и обрада метала; саобраћај; трговина, учеститељство и туризам; личне услуге.
- Белоцркванска гимназија и економска школа. Ученици стичу средње образовање у производима рада гимназија и економија, право и администрација.

Приликом израде Плана развоја образовања у општини Бела Црква за период 2021-2028. године, коришћени су следећи извори података:

- документација предшколске установе, основних и средњих школа општине Бела Црква,
- документација надлежних одељења Општинске управе Бела Црква и Скупштине општине Бела Црква,
- Стратегије развоја образовања Републике Србије,
- Републички геодетски завод - Служба за катастар непокретности;
- документација других институција и организација.

На подручју општине Бела Црква ангажована јездравствена медијаторка, која у континуитету ради од 2010. године и која брине о праћењу здравља Рома и Ромкиња, и учествује у реализацији превентивних мера за спровођење активности на планирању породице у сарадњи са гинеколошким диспансером Дома здравља.

Представници ЈЛС процењују да број ангажованих здравствених медијаторки одговара потребама заједнице.

Постојећа сарадња здравствене медијаторке са другим службама Дома здравља оцењује се као коректна и задовољавајућа у свим сегментима, а са другим релевантним установама/организацијама (као што су: Центар за социјални рад, ПУ, Црвени крст и Специјална болница за плућне болести „Др Будислав Бабић“ сарадња је и више него задовољавајућа.

У општини Бела Црква ради 20 организација цивилног друштва, од којих следеће организације заступају интересе Рома и Ромкиња:

-Удружење Рома општине Бела Црква,

-Удружење грађана за подршку деци и младима са сметњама у развоју и деци и младима и социјално угрожених средина,

-Удружење грађана школа плус Бела Црква,

-Удружење за помоћ МНРО „Пинокио“.

3 ОПШТИ ПОДАЦИ О ОПШТИНИ БЕЛА ЦРКВА

Општина Бела Црква налази се у североисточном делу Србије у АП Војводини, у југоисточном делу српског Баната. Простире се на 353 квадратна километра, од чега су 76,7% пољопривредне површине. На југу излази на леву обалу Дунава, на западу и северу се граничи са општинама Ковин и Вршац, а на истоку омеђена је државном границом према Румунији. Општина Бела Црква административно припада Јужнобанатском округу.

Јужнобанатски управни округ – Бела Црква

Аутономна Покрајина Војводина -Бела Црква

3.1 Географски подаци

Бела Црква је удаљена од Панчева 84 км, од Београда 105 км и од Новог Сада 190 км. Удаљеност од великих градских центара намеће неопходност сарадње са суседним општинама Јужнобанатског округа, пре свега са Вршцем, од којег је удаљеност 34 км, и са Ковином, удаљеним 43 км. Општина Бела Црква је саобраћајно веома добро повезана са суседним општинама. Саобраћајна повезаност огледа се у мрежи регионалних и магистралних путева, у међународном граничном прелазу Калуђерово, најстаријој железници на Балкану из 1856. године, воденим саобраћајницама Дунавом, хидросистему Дунав-Тиса-Дунав, као и аеродромом у Ц категорији. Удаљеност од Европског коридора 10 општина надокнађује Дунавом, односно Европским коридором 7.

Општина Бела Црква је подунавска, погранична и равничарска општина, окружена обронцима Карпата, Вршачким планинама, Дунавом и деловима Панонске низије.

Делиблатска пешчара, по својој специфичној клими и заступљености биљног и животињског света, представља јединствени феномен у Европи. На површини од 1500 ha налазе се ловишта и узгајалишта свих врста дивљачи, а и станиште је најразличитијих врста птица. Процент територије општине Бела Црква, који је у обухвату Просторног плана подручја посебне намене Специјалног резервата природе Делиблатска пешчара, је 45.60%.

Подручје Делиблатске пешчаре одликује се степским и шумско-степским карактеристикама, које одликују травната, жбунаста и шумска станишта. Шуме прекривају чак 61% укупне површине Делиблатске пешчаре, жбунаста вегетација 19%, док травнате заједнице заузимају 14% површине, осталих 5% чине друге површине. Флору Делиблатске пешчаре чини преко 900 врста међу којима се истичу бројни реликти и ендеми попут банатског божура, степског божура, Панчићевог пелена, степског бадема, шерпета, Китанбелове љубичице и чак преко 10 ретких врста орхидеја. Од шумске вегетације за ово подручје су карактеристични храстови, липе, клека, глог, руј, смрека и багрем. Уз флору, Делиблатска пешчара се такође истиче бујним и разноврсним животињским светом који чине разни ендеми попут пустињског мравца и мрављег лава, банатског сокола, орла крсташа, орла кликташа, степског скочимиша, степског твора. Због богате орнитофауне присутне на овом подручју, Делиблатска пешчара је укључена у једно од најзначајнијих станишта за птице у Европи. Међу том бујном флором и фауном истиче се преко 40 биљних и 200 животињских врста које припадају природним реткостима и које се налазе под заштитом, те се чак 50 биљних врста налази на Црвеној листи флоре Србије. Некима од ових биљних и животињских врста Делиблатска пешчара представља једно од задњих или чак задње станиште у Србији.

Пољопривредне површине представљају најобимнији природни ресурс и као такве обухватају 77% укупне територије општине Бела Црква.

Административни, политички и културни центар општине је насеље Бела Црква, а целу општину чини 14 насељених места и 13 месних заједница.

Назив месне заједнице	Број становника		% промене
	2002	2011	
Банатска Паланка	837	682	-18.52
Банатска Суботица	200	169	-15.5
Врачев Гaj	1568	1348	-14.03
Гребенац	1017	818	-19.57
Добричево	226	199	-11.95
Дупљаја	854	738	-13.58
Јасеново	1446	1243	-14.04
Кајгасово	287	262	-8.71
Калуђерово	132	94	-28.79
Крушчица	989	864	-12.64
Кусић	1480	1164	-21.35
Црвена Црква	729	666	-8.64
Чешко Село	45	40	-11.11

Извор: Републички завод за статистику

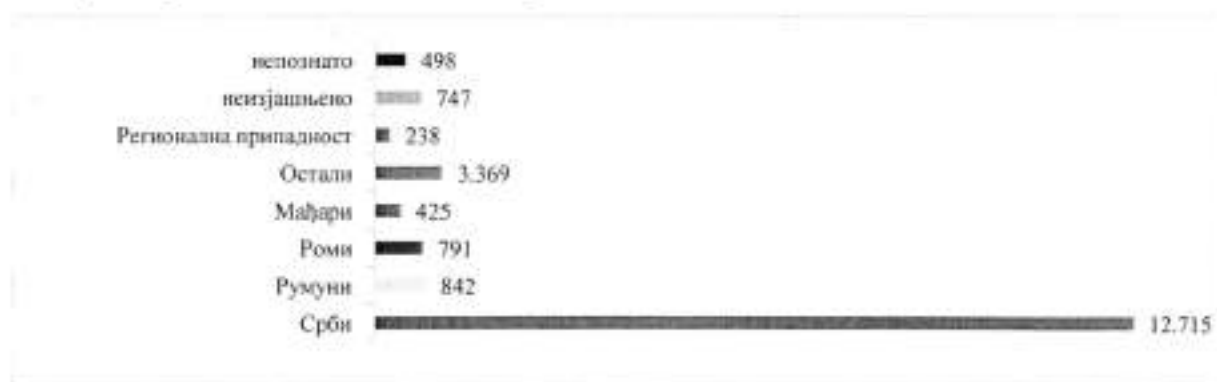
3.2 Становништво

Подручје општине Бела Црква од оснивања до данашњих дана карактерише веома шаролика национална структура, настала током векова као последица колонизационих таласа и честих миграционих кретања. Према последњим подацима на територији општине Бела Црква живи:

Структура становништва према националној и етничкој припадности

Општина Бела Црква	Попис 2011	
	број становника	%
Укупно	17.367	100
Срби	12.715	73,21
Румуни	842	4,85
Роми	791	4,55
Мађари	425	2,45
Словаци	16	0,09
Остали	3.369	19,3

Извор: Републички завод за статистику

На територији општине по званичним статистичким подацима живи 791 припадник ромске националне мањине али реално стање је да их има преко 1500.

Последње четири деценије укупан број становника Беле Цркве се константно смањивао. До смањења броја становника довело је неколико кључних узрока. Пре свега, веома ниске стопе наталитета, високе стопе морталитета, као и миграције, пре свега младих, у веће градске центре, као што су Панчево и Београд. То је довело до тога да на 1 км² живи мање од 50 становника, што општину Бела Црква, по OECD класификацији сврстава у рурално подручје. Услед неповољног природног прираштаја дошло је до погоршања неких виталних карактеристика становништва: забележено је смањење контингента деце предшколског и школског узраста (до 14 година) у укупном становништву. У истом периоду је смањен контингент омладине, али и контингент становништва старијег од 64. године. Просечна старост у општини такође постепено расте и тренутно износи 43,51 годину, индекс старења је 152,2 док је природни прираштај -6,7.

Опис	Број становника	Површина у км ²	Густина насељености
------	-----------------	----------------------------	---------------------

Република Србија– 2011	7.186.862	88.499	81,20
Општина БелаЦрква– 2011	17.367	353	49,20
Република Србија– 2018	6.982.604	88.499	78,90
Општина БелаЦрква– 2018	16.136	353	46,00

Извор: Републички завод за статистику

У питању је тренд кој се односи на целу Европу. Број рођених деце широм Европе био је између 1,3 (нпр. УПољској) и 1,4 детета, што је испод неопходних 2,1 за једноставно одржавање броја становника. Процене ће бити просечан становник Европе 2020. године имати 42,2 године живота, у односу на 39,8 колико је било 2010. године. Истовремено ће расти очекивати животни век, са 75,34 у периоду 2005-2010. година на 77,84 од 2020. до 2025. године. Комбинација ова три параметра биће главни фактор економије у наредним деценијама. Очекује се да ће порастати проценат старијих од 65 година у односу на групу од 20 до 64 године, са 20,9% у односу на 2010, на 58% у 2050, и 70,7% у 2060. години. Удео радно способне популације (15-64) пасти са 71,3% од 2010, на 53,4% до 2050. године.

Међутим, иако је тренд јасан, његови узрасти нису. Чињеница је сте да ће старење становника у свету имати утицај на економију, здравство и пензионе системе, културу, стил живота и практично све аспекте друштва. Оно што није јасно које ће размере имати тај утицај и како можемо да се припремимо за њега.

Примарна макроекономска последица старења становништва је смањење броја радне снаге због смањеног броја радно способног становништва. Тако се мења и структура радне снаге са потенцијалним последицама на продуктивност због смањења динамике рада и мање промена радног места кроз различита занимања, секторе и локације током каријере.

Ово има значајне импликације на економски раст који зависи од продуктивности и радне снаге. Надаље, старије становништво тежи да више штеди што може имати негативне последице на инвестиције и акумулацију капитала, те тиме умањити економски раст. Истовремено ће се повећати притисак на јавне службе, пре свега на здравствене службе и дугорочну негу. На крају, повећање потрошње за пензије и здравствену негу утицаће на дугорочну стабилност јавних финансија.

Политичка економија игра велику улогу када треба да одговори на изазове старења. Сваки одговор треба да узме у обзир стварност сваке земље или региона појединачно како би избегао замку да примењује једно решење „по свачијој мери“. Такође, мора имати јаке аналитичке основе како би се добро разумели демографски процеси и фактори.

	Укупно	Деца предшколског узраста (испод 7 година)	Деца школског узраста (7 – 14)	Радни контингент (15 – 64)	% Радног контингента у односу на укупно становништво
2002	20.367	1.449	1.944	13.636	66,95 %
2011	17.367	1.134	1.712	11.951	68,81 %
2018	16.136	898	1.304	10.572	65,5%

Извор: Републички завод за статистику

Специфичност Беле Цркве је близина ЕУ, као и родбинска повезаност са становништвом и емиграцијом у ЕУ што олакшава миграције. Близина великих средина представља позитивну ствар у смислу приступа образовању и другим садржајима које Београд, Зрењанин, Нови Сад, Вршац и Панчево нуде, то у и сто време неумитно значи одлив младих у потрази за бољим животом.

Један од основних задатака стратегије требало би да буде креирање животног простора, амбијента и садржаја у коме би се млади мотивисали да остану.

Локално становништво је основна активна снага развоја једне територије и оно за чију бољу будућност се креира стратегија развоја. Лоша економска ситуација у друштву и неизвесна будућност, без јасне перспективе не дозвољава младима да се осамостале и планирају породицу, што све за последицу има низак наталитет из године у годину.

Запослени (стање 31.12.2018.)

Број запослених	мушкарци	жене	Учешће запослених старости 15-29 година у укупној запослености, у %	Број запослених на 1000 становника
3.294	1.830	1.464	15,9	204

Извор: Републички завод за статистику

Бела Црква има скоро duplo мањи проценат запослених у активном становништву него што је просек Републике Србије.

Незапослени (стање 31.12.2018.)

Укупно	Први пут траже запослење		Без квалификација		Жене		На 1000 становника
	свега	%	свега	%	свега	%	
2.659	1.183	44,5	1.358	51,1	1280	48,1	165

Извор: Републички завод за статистику

Стопа незапослених у односу на укупно активно тј. радно способно становништво на територији општине Бела Црква је скоро duplo већа него што је просек Републике Србије.

Просечне зараде без пореза и доприноса, по запосленом у РСД

	2015	2016	2017	2018
Србија	44.432	46.097	47.893	49.650
Бела Црква	33.571	33.706	35.920	40.015

Извор: Републички завод за статистику

Ако упоредимо просечну нето зараду остварену у општини Бела Црква, са подацима Републике добијамо комплетну слику о нивоу стандарда грађана Беле Цркве.

3.3 Привреда

Степен развијености локалне самоуправе

Општина Бела Црква спада у III категорију (степен развијености од 60% до 80% републичког просека).

Економска кретања у Републици Србији

Реални раст бруто домаћег производа у трећем кварталу 2019. године, у односу на исти период претходне године, износио је 4,8%. Десезонирана серија података показује раст БДП-а у трећем кварталу 2019. године од 2,2% у односу на претходни квартал.

Бруто домаћи производ, уланчане мере обима

	III квартал 2019.
Несезонирани БДП, исти квартал претходне године = 100	104,8
Десезонирани БДП, претходни квартал = 100	102,2

Извор: Републички завод за статистику

У новембру 2019. године забележен је раст физичког обима индустријске производње од 1,1% у односу на новембар 2018. године. У сектору Рударство забележен је пад од 2,9%, у сектору Прерађивачка индустрија забележен је раст од 1,5%, а у сектору Снабдевање ел. енергијом, гасом, паром и климатизација забележен је раст од 1,3%. У новембру 2019. године, у односу на исти период претходне године, промет робе у трговини на мало већи је за 11,2%.

Просечна зарада без пореза и доприноса у новембру 2019. године износила је 56 331 РСД и била је реално већа за 9,8% у односу на исти период претходне године. Годишња стопа инфлације у новембру 2019. године, мерена индексом потрошачких цена, износила је 1,5%.

Важнији индекси економских кретања

	11.2018. – 11.2019.
Индустријска производња, физички обим	101,1
Рударство	97,1
Прерађивачка индустрија	101,5
Снабдевање ел. енергијом, гасом, паром и климатизација	101,3
Промет робе у трговини на мало, у сталним ценама	111,2

Просечне зараде без пореза и доприноса, реалне	109,8
Потрошачке цене	101,5

Извор: Републички завод за статистику

Анализа секторске запослености показује успорену транзицију привреде општине Бела Црква. На неповољну привредну структуру указује низак проценат запослених у индустрији, односно висок проценат запослених у пољопривреди. Ово су све показатељи незавршене реформе у области индустријализације.

Од 2013. године, у складу са законом о локалној самоуправи, постоји канцеларија за локални економски развој као део локалне самоуправе са задатком стварања погодног привредног окружења за отварање нових радних места и привлачења инвестиција у наш град. Овај одсек такође подноси предлоге и имплементира пројекте на конкурсима домаћих институција и страних донатора, и у том смислу је једина организациона целина локалне самоуправе која остварује приход у буџет града, мимо изворних прихода и прихода од граду поверених послова. У циљу унапређења пословног амбијента и привлачења инвестиција, канцеларија за локални економски развој спроводи активности у сарадњи са националним и покрајинским институцијама, покрајинском Развојном агенцијом, националном РАС, Сталном конференцијом градова и општина, Националном алијансом за локални економски развој – НАЛЕД.

Активна улога локалне самоуправе, на основу јасно утврђеног Плана развоја, треба да допринесе даљем интензивирању привредног развоја, а тиме и побољшању услова живота људи општине Бела Црква.

Потенцијали општине у области индустрије темеље се на расположивим природним ресурсима и радом створеним вредностима, при чему су основни развојни приоритети динамизирање агроиндустријског комплекса, производња камена и песка, као и даљи развој производње грађевинског материјала, трговине, угоститељства и туризма.

Мала и средња предузећа и предузетништво. Каже се да су мала и средња предузећа мотор економског развоја, те да је то сектор који промовише приватну својину и предузетничке вештине. По доминатном мишљењу у круговима економиста, мала и средња предузећа су синоним за приватни сектор, и у фигуративном смислу за предузетништво. Компаративна предност тих предузећа је у томе што су флексибилна, могу брзо да се адаптирају на промене и да задовоље захтеве тржишта.

Процес реструктурирања малих и средњих предузећа треба да буде усмерен у правцу повећања рентабилности и профитабилности предузећа, чиме се стварају услови за оживљавање инвестиционе активности и за модернизацију производње. Од, не мањег, значаја је стварање способне предузетничке и менаџерске структуре која треба да постане носилац развојних аспирација.

Оријентација на развој конкурентне и оријентисане индустријске структуре малих и средњих предузећа Беле Цркве суочава се, међутим, са великим ограничењима. Најзначајнија ограничења су недостатак капитала и застарела технологија предузећа.

Производња најдинамичнијих индустријских грана у свету је капитално интензивна, а заснива се на примени савремених технологија, на квалификованој радној снази и на високом квалитету производа. Насупрот томе, садашња производња у Србији, а самим тим и у Белој Цркви, заснива се на стандардизованим производима мале технолошке сложености и на ниским ценама, а почива на јефтиној радној снази.

Да би се обезбедили услови за брже запошљавање и пораст прихода становништва (нарочито у сеоским насељима), веома важан развојни приоритет треба да буде развој малих и средњих предузећа. Значајни просторни и сировински потенцијали сеоских насеља, као и недовољно ангажована радна снага, треба да се активира обезбеђењем услова за развој прерађивачких капацитета мањег обима (нарочито прерада пољопривредних производа, услужне делатности итд.), чиме би се обезбедио и бржи трансфер становништва из примарних делатности. Интензивирањем привредног и укупног развоја општине ангажоваће се највећи део контингента радно способног становништва.

Структура привреде

Број привредних друштава

	2017	2018	2019	2020*
Активних	144	146	126	127
Новооснованих	3	6	5	1
Брисаних / угашених	2	1	27	2

Извор: Агенција за привредне регистре (*стање се односи на период 01.01 - 30.06.2020. године)

Број предузетника

	2017	2018	2019	2020*
Активних	479	496	515	538
Новооснованих	83	68	56	37
Брисаних / угашених	44	52	39	15

Извор: Агенција за привредне регистре (*стање се односи на период 01.01 - 30.06.2020. године)

3.4 Пољопривреда

Пољопривреда општине Бела Црква припада екстензивном типу пољопривреде и условљена је специфичним рељефом и специфичном микроклимом (гаје се сорте краћег и дужег вегетацијског периода).

Пољопривредна површина чини 76,7% површине општине, а доминантне гране пољопривреде су воћарство, ратарство и сточарство. Пољопривредно становништво чини 32,5% целокупног становништва општине Бела Црква, од чега групацији активног пољопривредног становништва припада 65,3%. Индивидуални пољопривредници у укупном пољопривредном становништву општине учествују са 61,7%. У општини је

приметна тенденција миграција из села у град, па је сеоско становништво у просеку старо. Приступ селима је нешто тежи због лоше путне инфраструктуре.

Пољопривреду општине Бела Црква, као и пољопривреду АП Војводине, карактерише постојање два организациона типа пољопривредних произвођача: пољопривредна газдинства и пољопривредна предузећа – привредна друштва укључујући земљорадничке задруге. Према подацима Републичког геодетског завода, од укупне површине пољопривредног земљишта од 27.860,2280ха, породична газдинства користила су 20.174,2059ха пољопривредног земљишта, а остали облици својине (привредна друштва, задруге и сл.) користе 7.686,0221ха. Породична пољопривредна газдинства обрађивала су 72.41% земљишта док су остали облици својине (привредна друштва, задруге и сл.) обрађивала 27.59%.

Локална самоуправа има право управљања над 4000ха пољопривредног земљишта, које издаје у закуп.

Општи подаци о структури пољопривредних газдинстава 2018.

	Број газдинстава	Коришћено пољопривредно земљиште	Оранице и баштене	Воћњаци	Виногради	Ливаде и пашњаци	Говеда	Свиње	Овце	Живина	Трактори	Годишња радна јединица
Србија	564.541	3.475.894	2.571.580	182.923	20.466	676.724	881.152	3.266.102	1.799.814	23.184.387	451.983	645.733
Бела Црква	1.796	22.550	16.253	1.000	39	5.151	2.580	6.513	9.100	41.445	1.794	1.940

Последњих година пољопривредни произвођачи подижу нове засаде воћа, најчешће засаде јабуке, крушке, вишње и шљива и то, пре свега, признатих сорти. Плански засади воћа – са дугорочном стратегијом развоја површина, са свим агротехничким мерама за узгој и са применом европских стандарда у узгоју, складиштењу и дистрибуцији – припадају пољопривредном комбинату ПИК „Јужни Банат“, у приватном власништву, на површини од 1250 ха. ПИК „Јужни Банат“ у власништву има око 100 ха земље која се налази под виновом лозом. Годишњи прнос стоног и винског грожда је око 700 т.

Лидер у ратарској производњи је компанија „ЕсоАгриSerbia“ која се на 2.114 ха бави органском производњом уљане репице, пшенице, сунцокрета, хељде, јечма, овса, соје и ражи. Целокупна производња је сертификована и извози се у земље ЕУ.

Основни проблеми у пољопривредној производњи на територији општине Бела Црква јесу:

- Уситњеност поседа – мала просечна величина пољопривредне парцеле,
- Натурални карактер производње,
- Нижи принос код пољопривредних газдинстава у односу на пољопривредна предузећа,
- Велики број старачких домаћинстава,
- Запуштеност засада,
- Недостатак квалификоване радне снаге,
- Застарела механизација,
- Неадекватна примена агротехничких мера.

Оно што је важно нагласити јесте да је у пољопривредној производњи све више заступљено коришћење пестицидних средстава. Последњих година је приметна тенденција ка органској производњи пољопривредних врста на мањим површинама територије општине. Из тог разлога је могуће говорити да је производња здраве хране једна од могућности којом располаже општина Бела Црква.

Иако овај крај има добре предуслове за развој сточарства (велике травнате површине) статистички подаци указују на смањење сточног фонда општине. Може се рећи да су основни проблеми сточарства овог краја производња која се своди само на просту репродукцију и смањивање основних стада.

У погледу опремљености пољопривредном механизацијом може се рећи да општина Бела Црква није на високом нивоу. На територији општине не постоје објекти који се баве прерадом млека и меса, као ни сушара. Међутим, постоји пет хладњача које служе за складиштење сировинске базе у области прераде воћа. Ове хладњаче су у приватном власништву.

Узимајући у обзир тренутно стање пољопривреде у општини, може се приметити да су неки од највећих проблема:

- депопулација села,
- неедукованост сеоског становништва,
- лоша инфраструктура и механизација,
- неповољна економска ситуација

Општинска управа општине Бела Црква активно је укључена у поступак регистрације пољопривредних газдинстава и помаже при дистрибуцији информатора о регистрацији пољопривредних газдинстава, пружа информације о кредитирању, прати уредбе Владе

Републике Србије, Министарства за пољопривреду и Покрајинског секретаријата за пољопривреду. Поред општине Бела Црква активну улогу у развоју пољопривреде имају и:

- Земљорадничке задруге,
- Удружења комерцијалних пољопривредних газдинстава,
- Пољопривредна стручна служба „Агрозапад“ Вршац.

3.5 Индустрија

У Белој Цркви је 1876. године било пет фабрика свиле, успешно су радиле и фабрике цигле и црепа, коњака и ликера, парна стругара, фабрика прехранбених производа, коже, млинска индустрија, мајдан за багеровање шљунка, три фабрике содне воде, штампарије, барутана, кланица, развијало се цвећарство као и бројна занатска удружења и радње.

Данас, Бела Црква је индустријски неразвијена, имајући у виду сировинску основу, односно степен неискоришћености природних ресурса.

Индустријска зона

На југозападу Беле Цркве, у непосредној близини саобраћајног пута Бела Црква – Ковин и железничке пруге Бела Црква – Вршац, налази се модерна индустријска зона. Уз помоћ државе и локалне самоуправе почело је стварање предуслова за будуће инвеститоре. Индустријска зона намењена је како за велике инвеститоре, тако и за мала и средња предузећа. Изградњом модерних саобраћајница, комуналне мреже, електрификацијом и увођењем гаса, индустријска зона представљаће озбиљну привредну дестинацију на мапи Србије. Пошто је привреда Беле Цркве усмерена пре свега према пољопривредној производњи, индустријска зона пружа добру прилику за отварање прерађивачких погона базираних на доступности сировинске основе.

3.6 Туризам

Туристичка атрактивност општине Бела Црква се заснива на богатству природних и културних ресурса, на дугој историји и традицији, на специфичном идентитету бројних локација, на гостољубивости домаћина. Природне вредности на територији општине Бела Црква се могу груписати у две одвојене целине:

- Подунавска туристичка зона,
- Белоцркванска туристичка зона.

Подунавска туристичка зона је, по разноврсности физичких структура екосистема и испреплетаности постојећих и потенцијалних функција, најсложеније и еколошки најосетљивије подручје. Ово подручје обухвата део тока Дунава, ритско-мочварни и ливадски простор Лабудовог окна, најнижи део долине Караша, односно канала ДТД, са вредним природним и еколошким туристичким мотивима и одређеним културно-историјским и етнографским наслеђем; рибарско насеље и пристаниште Стару Паланку, са ушћем Нере, са веома атрактивним приобалним пејзажом, што омогућава њено вишеструко туристичко вредновање. Водене површине Дунава и богата мочварна вегетација представљају идеално станиште и зимовалиште разних птица и богато риболовно подручје. Ова целина је еколошки добро очувана, вегетацијски и пејзажно мозаична, разноврсна и атрактивна. Главни развојни ослонац чине ловни туризам, привредни и спортски риболов, који се могу организовати и у условима заштићене природе, као и развој наутичког, еколошког и спортско-рекреативног туризма.

Туристичка посета, 2018.

Туристи			Ноћења туриста			Просечан број ноћења туриста	
свега	домаћи	страни	свега	домаћи	страни	домаћи	страни
1.551	1.445	106	12.895	12.752	143	8,8	1,3

Извор: Републички завод за статистику

У оквиру Белоцркванске туристичке зоне најзначајније туристичке локалитете чине седам белоцркванских језера, долина реке Нере и општински центар Бела Црква, са својим културно-историјским наслеђем и другим вредностима.

Туристичку сезону у Белој Цркви отвара међународна манифестација „Белоцрквански карневал“, која има традицију дугу преко 150 година. Данас је "Белоцрквански карневал" мултидисциплинарна манифестација и представља спој туризма и привреде у коју су укључени локални, регионални и остали сегменти у циљу промоције Беле Цркве и њених потенцијала, као и читавог региона. У припреми карневала учествује читав град, а улице и фасаде се дотерују посебно за ову прилику. Поред Белоцркванског карневала за Белу Цркву организују се и друге манифестације али је потребно унапредити односно подићи на виши ниво.

3.7 Инфраструктура

Саобраћајна инфраструктура

На простору општине Бела Црква егзистирају три вида саобраћаја: друмски, железнички и водни. Друмски саобраћај је основни вид саобраћаја овог простора, док се железнички и водни саобраћај користе само повремено при превозу масовних роба.

Друмски саобраћај, односно путна инфраструктура, на подручју општине Бела Црква је генерално у функционалном стању. Она представља саставни део већег саобраћајног система Републике Србије. Према подацима Републичког завода за статистику, у 2018. години, густина путне мреже на територији општине Бела Црква (0,24км/км²) је много лошија него што је просек Републике Србије(0,49км/км²). Укупна путна мрежа на територији општине Бела Црква износи 86 км. Међутим, део путне мреже, њено одржавање, реконструкција, рехабилитација и нова изградња су у надлежности локалне самоуправе, док је део у надлежности Републике Србије, односно Јавног предузећа „Путеви Србије“.

Дужина путева у километрима, 2018.

Укупно	Савремени коловоз	Државни путеви I реда		Државни путеви II реда		Општински путеви	
		свега	савремени коловоз	свега	савремени коловоз	свега	савремени коловоз
86,277	82,277	26,343	26,343	20,534	20,534	39,4	35,5

Извор: Републички завод за статистику

У градском подручју велики проблем представља центар града због звездастог решења градских саобраћајних токова који онемогућавају нормално функционисање саобраћаја, уз превелики ниво буке и повећано загађење ваздуха због издувних гасова.

Бициклизам је традиционално присутан у Белој Цркви. Релативно погодни геоморфолошки услови у многоме доприносе афирмацији бицикличког саобраћаја, при савладавању унутар-насељских дистанци и то при свакодневном обављању послова. Кроз Белу Цркву пролазе две EuroVelo стазе, бр. 6 и бр. 13. EuroVelo 6 је стаза дужине 3.653 км и пролази кроз 10 земаља, од Атланског океана до Црног мора. EuroVelo 13 се простира од Баренцовог до Црног мора у укупној дужини око 10.400 км. Повезује 20 европских земаља.

Водни саобраћај је присутан на простору општине Бела Црква преко пловног канала Нови Бечеј–Банатска Паланка, који својим карактеристикама омогућаје извршење транспортног

рада мањих пловила (двосмерна пловидба са газом од 1,8m). Хидролошки услови на овом пловном каналу дозвољавају пловидбу током целе године. Дуж пловног канала Нови Бечеј–Банатска Паланка (а на простору општине Бела Црква) не постоје изграђени капацитети, ни задовољавајући ниво инфраструктуре који би омогућио укључење овог вида саобраћаја у прераспodelу транспортног рада при превозу масовних роба чак и уз интегрално повезивање са друмским саобраћајем.

Река Дунав представља значајан Паневропски коридор 7 и стратешку везу са Европом и Евроазијом која треба да подстакне развој трговине, туризма и услуга у Србији. Од укупне пловне дужине Дунава (2580 км) 22,8% се налази на територији Србије. Лева обала Дунава од km 1075 (ушће Нере) па до km 1083 (укупно 8 км) налази се на подручју општине Бела Црква и заједно са каналском мрежом Дунав–Тиса–Дунав чини природни потенцијал за развој пловних путева у општини. Пловни потенцијал реке Дунав се не користи, јер на овом простору нема изграђених претоварно-логистичких капацитета који би афирмисали овај вид саобраћаја.

Водни саобраћај на овом простору треба да доживи афирмацију кроз потенцијале међународног пловног пута реке Дунав, али и пловних канала из система ДТД. Овде се нарочито истиче корелација привредног развоја свих насеља уз ове водне путеве.

Железнички саобраћај је на овом простору, са својим капацитетима, присутан чак више од једног века, али и та традиција му не омогућује рентабилност пословања. Због тога је задњих година железнички саобраћај ван експлоатације, осим маршрутних возова устаљених корисника. Железничка пруга на простору општине Бела Црква је технички и технолошки застарела, тако да се за привођење у саобраћај мора реконструисати и модернизовати да би задовољила стандарде рационалног саобраћаја.

Преко територије општине Бела Црква пролази железничка пруга Бела Црква–Вршац–Зрењанин–Београд. Ова железничка пруга је најстарија у Србији (датира из 1856. године). Укидањем пруга Јасеново–Жам и Бела Црква–Сокол, одвијање железничког саобраћаја опало је у интензитету. Укинута железничка пруга је некада била веза Србије са Румунијом.

У домену железничког саобраћаја, на простору општине Бела Црква планирана је реконструкција и модернизација железничке пруге Улма–Бела Црква, са могућношћу имплементације индустријских колосека према исказаним захтевима, са жељом да у будућности дође до афирмације овог вида саобраћаја у остварењу превоза.

Енергетска, телекомуникациона и комунална инфраструктура

На територији општине Бела Црква, у домену енергетске инфраструктуре не постоји изграђена вреловодна нити нафтоводна мрежа.

Електричном енергијом потрошачи на територији општине Бела Црква се снабдевају из трафостанице ТС "Бела Црква", трансформације 110/20 kV, са уграђеним трафоом снаге

31,5 MVA. На подручју општине Бела Црква изграђен је 110 kV далековод бр. 1002 Бела Црква-Вршац 2. Такође је изграђена преносна средњенапонска 20 kV, нисконапонска 0,4 kV мрежа и припадајуће трафостанице.

Постојеће капацитете електроенергетске инфраструктуре карактерише неприлагођеност захтевима стално растуће потрошње. Изграђеност преносне дистрибутивне мреже је задовољавајућа, у погледу покривености простора, али не и у погледу капацитета и техничких карактеристика водова и дистрибутивних трафостаница. Капацитети изграђених трафостаница такође су незадовољавајући, те је потребно у наредном периоду повећати инсталсану снагу трафоа и изградити нове капацитете.

Секундарна (нисконапонска) мрежа непосредно напаја потрошаче и може се констатовати да она покрива сва насељена места. Постојећа нисконапонска мрежа је највећим делом ваздушна.

Иако степен електрификације општине Бела Црква износи 82%, услед убрзаног развоја општине, а најчешће због великих падова напона и дотрајалих стубова, у сеоским и приградским насељима општине снабдевање електричном енергијом је нестабилно. Поред реконструкције високонапонске и нисконапонске електро-мреже, неопходна је изградња других алтернативног извора, коришћењем ветро-парка, изградњом две мини хидроцентрале на реци Нери и увођење система даљинског управљања.

Секундарна гасоводна мрежау општини је завршена и обухвата 35 километара мреже високог притиска, 50 километара средњег, 7 километара ниског притиска и 155 километара дистрибутивне мреже. Преостало је повезивање са примарном мрежом коридором испод канала ДТД.

Телекомуникациона инфраструктура на подручју општине Бела Црква, којом су обухваћени телекомуникациони објекти, телефонске централе, спојни путеви, примарна и секундарна мрежа у насељима, већим делом, и по квалитету, и по капацитету није на задовољавајућем нивоу. Телефонска централа у Белој Цркви је дигитална, капацитета 3098 бројева. Спојни пут са надређеном централом реализован је магистралним оптичким каблом Панчево-Вршац-Бела Црква. Изграђен је и оптички кабл Бела Црква-Врачев Гај, као део магистралног кабла Панчево-Вршац-Бела Црква. Осим у Белој Цркви, дигитална телефонска централа постоји још у насељима Банатска Паланка, Црвена Црква и Врачев Гај.

Поштанске активности и телекомуникације, 2018.

Поште	Телефонски претплатници	ПТТ промет (отпремљено)	
		писмоносне пошиљке, хиљ.	пакети, хиљ
8	4.789	144	1

Извор: Републички завод за статистику

У мањим насељима, још увек није извршена аутоматизација и дигитализација телекомуникационе опреме и система. Спојни путеви између телефонских централа делом

су остварени оптичким кабловима. Секундарна мрежа није на задовољавајућем нивоу, велики део је изграђен надземно и недовољног је капацитета. У већини насеља није изграђена мрежа кабловског дистрибутивног система.

На територији општине Бела Црква услуге мобилне телефоније пружају сви оператери који поседују националне дозволе за рад: Мобилна Телефонија Србије (МТС), Випмобил и Теленор. Иако, услед динамике усвајања ове технологије, међу становништвом нема прецизних територијалних података о тачном броју корисника, а узевши у обзир процене да је у 2012. години у Србији било више од 10 милиона мобилних телефона у употреби, можемо закључити да на ширем подручју Беле Цркве сваки становник користи бар један уређај за комуникацију путем мобилне телефоније. Према анализи РАТЕЛ-а, национални просек броја претплатника мобилне телефоније на 100 становника је 137,5.

Водоводна и канализациона мрежа. Општина Бела Црква је у домену водоснабдевања саставни део регионалног водовода са извориштем у насељу Стража. Водоводна мрежа покрива готово сва насељена места, односно још насељено место Калуђерово није у систему општинског, односно регионалног водовода. Део магистралног ценовода (потисни и гравитациони) изграђен је од азбест-цементних цеви, док је остатак водоводне мреже од ПВЦ и ПЕ цеви. Водоснабдевање на подручју општине Бела Црква карактерише недовољни производни капацитети воде за пиће, недостатак капацитета за резервисање воде, а резултат свега је повећани ризик њене здравствене неисправности, као и недовољна снабдевеност водом за пиће. Вода у оквиру регионалног водовода се користи као "сирова" уз неопходну дезинфекцију. Поједине вредности хемијских елемената су близу горње границе што указује на потребу изградње фабрике за прераду питке воде. Даљи раст потрошње воде могуће је очекивати уколико се реализује развојни туристички пројекти који ће довести до повећаног броја туриста. Тада ће бити потребно обезбедити веће количина воде у оквиру локације која ће бити одређена претходним истраживањем и мапирањем изворишта. На основу података ЈКП Белоцркваски водовод и канализација у 2019. години испоручено је 1.707.070 м³ воде за пиће, 2019. године на канализациону мрежу прикључено је 3788 домаћинстава и 2019. године испуштено је 426.489 м³ отпадне воде.

За град Белу Цркву усвојен је концепт заједничког система каналске мреже за атмосферске и отпадне воде који се поступно реализовао до изграђености од око 90%. Канал који носи ознаку К-II, јужно од Беле Цркве, у дужини од 1,4 km, поред основне намене за одводњавање, служи и као реципијент за употребљене воде градске канализације. Ове воде спроводе се даље коритом водотока Јаруге у дужини од 1,35 km до корита реке Нере, без претходног пречишћавања. Започети уређај за пречишћавање отпадних вода дужи низ година стоји недовршен. Такође, за град Белу Цркву постоји наслеђен систем канализације за пријем и спровођење "падинских" вода који не функционише, најпре због напуштеног систематског одржавања. Такав однос угрожава новосаграђену цевасту канализацију, што ће имати за последицу загушивања појединих праваца. У сеоским насељима, осим у насељеном месту Крушица, сакупљање и евакуација комуналних отпадних вода није решена, већ се неконтролисано износи на

произвољна места. Решење је изградња канализационих система (гравитационих, под притиском, вакуум) и њихово довођење на ППОВ у Белој Цркви за насељена места Кусић, Врачев Гај и Црвена Црква. Остала насељена места општине, у складу са пројектно техничком документацијом, своје отпадне комуналне воде усмераваће на сепаратне пречистаче у складу са бројем еквивалентних корисника.

3.8 Заштита животне средине

Управљање комуналним отпадом

Анализе стања вршене на територији општине Бела Црква указују на неадекватно и неодговарајуће поступање са отпадом. Податке о настајању и количинама отпада у општини Бела Црква, на врло систематичан начин води Јавно комунално предузеће "Белоцрквански комуналац". Количина и структура отпада варира у зависности од периода током године. Резултати показују да се дневно у општини Бела Црква по становнику генерише 0,69 kg отпада, што годишње по становнику износи 251 kg отпада, организовано се прикупи 4352 t отпада. Анализирани отпад укључује отпад из домаћинства, комерцијални отпад и неопасан индустријски отпад, али и отпад из здравствених установа, кланични и грађевински отпад. Комунални отпад се одлаже, углавном, на неуређене депоније, а постоји и огроман број дивљих депонија због несавесног поступања становништва, као и чињенице да одређени број домаћинства није покривено организованим сакупљањем отпада. На територији општине не постоје постројења за третман и одлагање опасног отпада, нити одговарајући простор за складиштење. Опасан отпад се привремено складишти у углавном, неодговарајућим условима на месту настанка, али се често без икакве контроле одлаже на комуналне или дивље депоније. На територији општине врши сепарација отпада, тачније ПЕТ амбалаже, коју грађани одлажу у за то предвиђене жичане контејнер од 5m³ (6 контејнера). Комунално предузеће прикупљену ПЕТ амбалажу пресује и предаје у даљи процес рециклаже. Организовано прикупљен отпад одлаже се на „Градско сметлиште“ које је неопходно санирати и рекултивисати. Анализе показују да постоји стално надвишење депоније. На њој нема ниједног биотрна.

Предео изузетних одлика „Караш- Нера“

Предео изузетних одлика „Караш- Нера“ налази се у југоисточном делу Војводине, непосредно уз границу са Румунијом, на подручју јужног Баната. Цело заштићено подручје налази се на територији општине Бела Црква и састоји се од три просторне целине: „Караш“, „Нера“ и „Мали песак“. Обухвата делове катастарских општина Банатска Паланка (I, II), Врачев Гај, Гребенац, Дупљаја, Кајтасово и Кусић.

Заштићено подручје ПИО „Караш- Нера“ обухвата површину од 1541,27 ha и са ангажованим једним чуварем заштићеног подручја.

Категорија заштићеног подручја: II категорија (заштићено подручје покрајинског значаја, односно великог значаја).

Категорија заштићеног подручја према класификацији Светске уније за заштиту природе (IUCN): IV категорија подручје управљања стаништима и врстама (Habitat and species management area).

3.9 Чување заштићеног подручја

Делокруг рада чуварске службе:

- прати кретање и активности посетилаца и других корисника у заштићеном подручју, коришћење флоре и фауне укључујући и дивљач, употребу моторних возила, улазак у зоне и локације на којима је посета забрањена или ограничена, ложење ватре на отвореном, одлагање отпада, одвијање спортских такмичења и других манифестација;
- прати стање биљних и животињских врста, као и других вредности заштићеног подручја;
- пружа помоћ и сарађује са локалним становништвом;
- пружа податке, помоћ и услуге посетиоцима и другим лицима при обиласку и разгледању заштићеног подручја, научним истраживањима и образовним активностима;
- сарађује са корисницима природних ресурса у заштићеном подручју;
- сарађује са носиоцима стварних права на непокретностима у заштићеном подручју у циљу заштите природе;
- сарађује са другом чуварском службом, пољочуварском службом, инспекцијском службом и Када чувар утврди или основано претпостави да је посетилац, односно корисник заштићеног подручја учинио радњу супротно правилима унутрашњег реда или мерама заштите природе прописаним у складу са Законом, овлашћен је да:
 - легитимише лице затечено у вршењу недозвољених радњи
 - изврши преглед свих врста возила и товара
 - привремено одузме предмете и средства којима је извршен прекршај или кривично дело и предмете који су настали или прибављени извршењем таквог дела, као и да ове предмете, без одлагања, преда Управљачу заштићеног подручја ради чувања
 - затражи успостављање претходног стања, односно нареди мере за спречавање и уклањање штетних последица и
 - изврши сваки преглед, осим станова и других просторија, за чији је преглед потребан судски налог.

3.10 Хидрологија

Подручје Беле Цркве је веома богато водом. Поред Дунава, општину пресецају једине две планинске реке у равници – Нера и Караш, бројни потоци, канал ДТД и више шљункарских језера насталих експлоатацијом, као и више мочварних подручја од којих је

напознатије Лабудово окно, које се налази на простору између Дунава и Делиблатске пешчаре.

Река Караш извире у Румунији и улива се у Канал ДТД у Србији, близу Беле Цркве, између Дупљаје и Гребенца, а затим његов даљи ток до Дунава користи садашњи канал ДТД који при томе оставља дивне пресечене меандре (мртваке – Мртви Караш) и данас богате рибом. Караш извире у Банатским планинама, североисточно од града Анина у Румунији. У Караш се уливају три потока: Прушњацки, Долина и Фабијански. Караш није ни у једном делу свога тока плован.

Испитивање квалитета воде водотока Караш врши се на граничном профилу Добричево. На основу резултата извршених анализа у 2011. години може се констатовати да је квалитет воде одговарао III/IV класи. Одступање од захтеване класе регистровано је код суспендованих материја. Вредност процента засићења воде кисеоником у једној серији мерења припадала је III класи квалитета вода. Од опасних и штетних материја повремено су забележене повећане концентрације гвожђа, мангана, никла, површинских ајонских активних супстанци и фенолног индекса. Сапробиолошка испитивања квалитета воде показују да је водоток оптерећен умереним органским загађењем. У испитиваним узорцима доминирали су организми биоиндикатори β и α -мезосапробнезоне из групе Bacillariophyta. Анализом планктонске заједнице највећу бројност имале су врсте *Fragilaria ulna*, *Navicula capitatoradiata* и *Navicula lanceolata*. Вредности индекса сапробности одговарале су другој класи квалитета вода.

Река Нера је лева притока Дунава. Река Нера истиче са планине Семеник у румунском Банату, близу града Решица. Једним делом свога тока река Нера представља границу између Србије и Румуније. При ушћу Нера је широка између 20 и 40 метара. У Нери се уливају потоци: Најдашки, Крајњи, Јаруга и бројни вештачки канали.

Корито је шљунковито и већим делом године вода је веома бистра и хладна. Протеклих година примећен је пораст температуре воде и опадање нивоа дотока. Обала је већим делом обрасла аутохтоним белим тополама и врбама. Од рибе, у њеном току се може наћи доста јаза, скобаља, мрене, те од грабљивица штуке, бандара, буцова, сома, док се на самом ушћу у Дунав могу ловити смуђ и шаран.

Квалитет воде у реци варира у зависности од годишњег доба. Према подацима Хидрометеоролошког завода Републике Србије (ХМЗ), у фебруару и марту 2009. године квалитет воде у реци Нери је био ван категорије, док је 2010. године у фебруару и марту река Нера била најзагађенија река у Републици Србији, због велике концентрације тешких метала. Но, након проласка ових „пролећних“ периода, квалитет воде у Нери је варирао између II и III класе. Квалитет воде се прати на профилу код Кусића. На основу резултата извршених анализа у 2011. години може се констатовати да је квалитет воде одговарао III класи. Показатељи кисеоничног режима и органског оптерећења кретали су се у границама захтеване класе, док је код суспендованих материја у појединим серијама испитивања забележена повећана вредност (III класа). Од опасних и штетних материја повремено су забележене повећане концентрације гвожђа и мангана. Сапробиолошке

анализе квалитета воде, на профилу Кусић, указују на присуство умереног органског загађења у водотоку. У свим периодима испитивања највећи број констатованих таксона припада силикатним алгама. Запажа се доминација бета-мезосапробионата. Добијене вредности индекса сапробности указују на бета-мезосапробне услове средине, који одговарају II класи квалитета вода.

Дунав са каналом ДТД – На делу између Старе Планке и Рама Дунав је веома широк, и источни и североисточни ветрови стварају велике таласе. На левој, банатској обали, од давнина постоји скела, која улази у канал Дунав-Тиса-Дунав (ДТД), који се овде и завршава. Река Нера такође овде завршава свој ток у Дунаву. У приобалном подручју, око 500 метара узводно од ушћа канала, налази се резерват природе Лабудово окно, станиште птица, и захвата један део општине. Стара Паланка је мало рибарско место на ушћу канала, са скелским пристаном, рестораном и продавницом. Километар удаљено од обале је село Банатска Паланка, а 13 километара даље путем је Бела Црква.

Вода у каналу ДТД је IV класе квалитета, док у Дунаву квалитет воде варира око III/IV класе.

Комплекс белоцркванских језера обухвата седам језера различите величине, груписаних на релативно малом простору, југозападно од Беле Цркве. Од ових 7 вештачких језера, Главно језеро, Врачевгајско језеро, Шаранско језеро, језеро Шљункара, Мало језеро и Ново језеро су погодни за купање.

Ова језера настала су вађењем шљунка за индустријску употребу са дна Панонског мора. Ова експлоатација шљунка започета је 1904. године. Вода ових језера је прозирно зелена, а сва, осим Главног језера, имају пешчане природне плаже. Ова језера, чија укупна површина износи око 150 хектара, своју воду добијају из артешких бунара и природних извора.

Квалитет воде у белоцркванским језерима је већ дуго предмет дискусије на локалном нивоу. У Главном (Градском) језеру, које је старо око 90 година, налазе се велике наслагае муља и последњих година дошло је до бујања алги које су потпуно „затравиле“ приобаље. Дубина, старост и састав муља достигли су критичне вредности и постоји потенцијална опасност да у будућем периоду вода у Главном језеру пређе у категорију која није безбедна за купање. Зато је неопходно започети процес ревитализације језера у што краћем року, јер његово одлагање само покупује читав процес. Врачевгајско језеро је такође у фази „бујања“ алги. Међутим, поред алги, као посебну опасност за квалитет воде у језеру, намеће се и питање интензивног прскања воћњака, који се налазе у близини језера. Претерано коришћење „заштитних“ средстава на овој територији, због веома порозног тла доводи до могућности да део хемикалија заврши у језеру. Проблем са алгама и муљем се уочава и у Шаранском језеру, док Шљункарско језеро има овај проблем у мањем обиму, а Ново језеро, као најновије и највеће, има најмање наслага муља и алги. Међутим, неопходно је вршити константну контролу квалитета воде, на свим језерима.

Лабудово окно захвата Дунав и његова поплавна подручја на јужном ободу Панонске низије, аде Жилаву и Чибуклију, потољене меандре Караша, ушће Нере, Аду Завојску и

Дунавче. Лабудово окно важан је део специјалног резервата природе Делиблатске пешчаре те је због својих вредности као влажно подручје 2007. године уврштено на листу међународно значајних влажних подручја према Рамсарској конвенцији.

Лабудово окно своје је име добило по томе што део Великог рита сваке године насељавају заједнице лабудова. Уз значајан биљни свет на овом подручју истиче се и разнолик животињски свет. Ово подручје се сматра једним од најзначајнијих гнездилишта барских птица у Србији. На Лабудовом окну гнезди се чак 55 врста птица водених станишта, од којих се већина налази на листи природних реткости.

Од орнитофауне за ово подручје карактеристични су лисаста и сива гуска, патка дупљашица, орао белорепан и црни орао, црни ибис те мали вранац. Подручје Лабудово окно идеално је мрестилиште за чак 50 врста риба попут шарана, штуке, сома, смуђа и кечиге. Фауну Лабудовог окна чине разни слатководни мекушци попут речне шкољке и пијавице, инсекти попут комараца и водених паука, водоземци и гмизавци попут црвеног мукача и степског гуштера, те сисари попут слепог кучета и видре.

Извориште Сига, крај самог града, у истоименом излетишту, ослабљеног је протока, зато што се већа количина воде цевима спушта до чесме у самом граду и самим тим угрожава биолошки минимум које је извориште пружало биљном и животињском свету у подручју око и низ изворишта. Такође је неопходна контрола квалитета воде изворишта, поготово на хербициде и пестициде, пошто се изнад изворишта, на пољопривредном земљишту налазе новоподигнути воћњаци, те постоји опасност да препарати који се користе у „заштити“ воћњака кроз тло долазе до самог изворишта.

У селу Гребенац постоји неколико јавних артерских бунара, из којих мештани користе воду за пиће али нигде није могуће наћи податке о квалитету воде. Слична ситуација је и са артерским бунаром крај реке Караш код Дупљаје.

3.11 Клима

Клима општине Бела Црква је умерено континентална. Лета су топла и кратка, као и зиме које су такође кратке, на моменте оштре и хладне, док су пролећа и јесени дуже. Има доста сунчаних, ветровитих и кишних дана, карактеристичних по раним и позним мразевима. Температура ваздуха - Средња годишња температура ваздуха износи 11,9 °C при чему је најхладнији месец јануар са средњом температуром ваздуха -0,9 °C, а најтоплији август са 22,5 °C. Просечна релативна влажност ваздуха за посматрани простор износи 70,3%, највећа је у периоду децембар - јануар и износи 81,1% - 81,4% , а најмања у августу и износи 62,6%. Клими овог краја посебну специфичност даје кошава. То је јак, сув и слаповит југоисточни ветар који дува и до три недеље.

3.12 Пошумљеност

Територија Војводине је са 6,5% пошумљености најмање пошумљена у Европи, а нека минимална пошумљеност би требали бити 14 %. Шумско земљиште на територији Општине треба повећати пошумљавањем виших бонитетних класа пољопривредног земљишта, изузетно IV и V бонитетне класе, на подручју ван СРП Делиблатска пешчара. Шумско земљиште као ресурс треба користити у складу са његовим биолошким капацитетима, како би ефекти у шумарству били већи. Неопходно је остварити и заштитне (превасходно водозаштитну) и социо-економске функције шума. Одговарајући избор станишта за пошумљавање, избор врста дрвећа, као и примена прописане технологије гајења шума, спада у најважније превентивне мере заштите шума и шумског земљишта. На шумском земљишту у оквиру Резервата спроводити радове који су у складу са режимима заштите, како би Делиблатска пешчара сачувала своју аутохтоност. Пошумљавање се може спровести на земљиштима VI, VII и VIII бонитетне класе пољопривредног земљишта, у оквиру јаловишта, у граничним зонама индустријских постројења и саобраћајница, и у оквиру изворишта вода.

Зеленилом утицати на пречишћавање ваздуха, смањење екстремних температура, заштиту од ветра, гасова, прашине, подземних вода, еолске ерозије, буке, вибрације и заштиту земљишта рекултивацијом деградираних површина (посебно у оквиру белоцркванских језера по престанку експлоатације шљунка). Ваншумско зеленило у виду заштитних појасева у атару утиче на повећање шумовитости атара и стварање повољних микроклиматских услова. Правилном дистрибуцијом насељског зеленила и међусобним повезивањем у систем преко линијског, постиже се веза са шумама и атарским зеленилом, што омогућава стално проветравање насеља.

Захваљујући СРП „Делиблатска пешчара“ који се налази једним делом на територији на територији општине Бела Црква, затим уским шумски појасевима уз обалу Караша, Нере, Крушчишког потока и Долића, и уз Сигу, Бела Црква има „већи“ број шумских површина у односу на велики део општина у Војводини. Али уколико се погледа мапа општине Бела Црква запажа се да су те површине под шумама изузетно мале у односу на територију општине. Некадашње аутохтоне шуме храста лужњак, пољског јасена, беле тополе, црне јове, врбе, замење су багреном, киселим дрветом и сибирским брестом. Посебно је забрињавајући тренд садње сибирског бреста који није аутохтона врста, не подноси ветар, веома је инвазивна, и у многим државама забрањен је да се сади. Непланска и незаконита сеча константно уништава преостале шумске појасеве и прети да ти шумски појасеви нестану, а са њима и флора и фауна која у њима обитава. Забрињавајуће је и незаконито преоравање (од стране сељака) државних површин уз атарске путеве, простора на којем би могли бити засађени ветрозаштитни појасеви. Ветрозаштитни појасеви поред заштите пољопривредног земљишта од ерозије имају и велики допринос за биљни и животињски свет. Малобројност пољочуварске службе, мањак њихове надлежности, као и чести прекиди у њиховом раду, током године, доводе до тога да несавесни грађани незаконито секу шуме и стабла на територији целе општине. Велики проблем је и попустивљост судија за прекршаје који дају минималне новчане

казне за нелегалну сечу стабала – шума. Нестанак дрвореда у градским и сеоским улицама, што због неодговарајућег (остаје само стабло) и понекад беспотребног орезивања, што због нелечења оболелих стабала, што због сече стабала у дрворедима без одређеног разлога.

4 Општи подаци о ромима

Иако је већ доста тога урађено у циљу постизања бољег положаја ромске популације, реалност показује да се недовољан број Рома и Ромкиња укључује у системе Општине Бела Црква. Велики број живи од социјалне помоћи, деца углавном завршавају само основну школу, мали број и средњу, а тек појединци одлазе на високо школовање. Школе сарађују са локалним јединицама и деца ромске националности пружају адекватну помоћ и основне услове за образовање. Податак је да само 3% ромске популације има средњу стручну спрему. Такође, одређени број Рома и Ромкиња нема лична документа, што представља најугроженију групу Рома, која не може да остварује своја права. Међутим, за разлику од ранијих година, сада је већина Ромарегистрована.

Такође, постоје проблеми и у њиховом стамбеном збрињавању - скоро половина нема решено стамбено питање. Живе у лошим условима, без основних средстава за живот, има их доста који живе у општинским становима. Општина улаже у ромска насеља, а средства су такође обезбеђивана из пројеката како Покрајине, тако и Републике. Резултати јесу видљиви, али не и довољни.

На територији наше Општине Бела Црква нису мапирана ромска насеља. Ромска популација живи у општинским становима-кућама и под киријом.

У посебан бирачки списак је до 2011. године уписано 201 грађана ромске националности.

4.1 Образовање:

У следећој табели дат је преглед школске спреме грађана ромске националности.

Из табеле се може уочити да деца млађа од 15 година чине 25 % укупног броја грађана ромске националности у општини Бела Црква.

Број грађана ромске националности без школске спреме је око 30% укупног броја радно способних грађана ромске националности у општини Бела Црква, односно 20% укупног броја грађана ромске националности.

Број грађана ромске националности са непотпуном основном школом износи 260, што је односно 30% укупног броја грађана ромске националности. Код неромског становништва општине Бела Црква, 10% радно способних грађана је са непотпуном основном школом.

Број грађана ромске националности са основним образовањем износи 80, што је 15% укупног броја радно способних грађана ромске националности у општини Бела Црква,

односно 12% укупног броја грађана ромске националности. Код неромског становништва општине Бела Црква, 18% радно способних грађана је са завршеном основном школом.

Број грађана ромске националности са средњим образовањем износи 50, што је 5,70%

Број грађана ромске националности са вишим или високим образовањем износи 5, што је 0,50% укупног броја радно способних грађана ромске националности у општини Бела Црква, односно 0,25% укупног броја грађана ромске националности. 12,98% радно способних неромских грађана општине Бела Црква је са вишим или високим образовањем.

Табела: Грађани ромске националности према школској спреми:

Укупно	Деца млађа од 15 година	Без школске спреме	Непотпуна основна школа	Основно образовање	Средње образовање	Више/ високо образовање	Непознато
1200	90	80	110	120	47	5	/

Основним образовањем у школској 2020. години обухваћено је 135 деце (60 девојчица и 75 дечака), сва деца су ромске националности.

Није евидентирано која је национална припадност деце која су напустила школу, али је претпоставка да међу њима има Рома.

Средњошколским образовањем у школској 2018/2019. години обухваћено је 27 ромске националности.

Број младих из ромске заједнице који су завршили изборни предмет „Ромски језик са елементима националне културе” је 1. Стечено звање Романолог-професор Ромског језика.

4.2 Регистрована незапосленост

Према подацима Националне службе за запошљавање, Општина Бела Црква на дан 31.03.2021. године на евиденцији се налази укупно 149 незапослених лица ромске националности, од чега 58 жена.

У следећим табелама је дат преглед броја незапослених према степену стручне спреме, према старости и дужини тражења посла.

Табела: Образовна структура лица ромске националности која се налазе на евиденцији НСЗ

		Незапослена лица		Националност	
				Роми	
		Укупно	Жене	Укупно	Жене
Укупно		1.986	951	149	58
Степен стручне спреме	I	811	393	123	48
	II	128	48	3	2
	III	422	172	19	6
	IV	507	270	4	2
	V	11	3	0	0
	VI-1	30	23	0	0
	VI-2	26	17	0	0
	VII-1	50	25	0	0
	VII-2	1	0	0	0
VIII					

Извор: Национална служба за запошљавање

Табела: Старосна структура лица ромске националности која се налазе на евиденцији НСЗ

		Незапослена лица		Националност	
				Роми	
		Укупно	Жене	Укупно	Жене
Године старости	15 - 19 година	61	35	11	7
	20 - 24 године	152	66	20	4

	25 - 29 година	177	91	26	14
	30 - 34 године	202	105	19	7
	35 - 39 година	249	137	16	10
	40 - 44 године	278	131	14	5
	45 - 49 година	284	142	18	7
	50 - 54 године	208	99	13	2
	55 - 59 година	208	95	6	2
	60 - 64 године	167	50	6	0
	65 и више година				
УКУПНО	1.986	951	149	58	

Извор: Национална служба за запошљавање

Табела: Број лица ромске националности која се налазе на евиденцији НСЗ према дужини тражења посла

		Незапослена лица		Националност	
				Роми	
		Укупно	Жене	Укупно	Жене
Дужина тражења посла	до 3 месеца	277	122	28	9
	3 до 6 месеци	126	59	12	3
	6 до 9 месеци	131	65	10	4
	9 до 12 месеци	116	44	9	2
	1 до 2 године	262	121	31	11
	2 до 3 године	147	77	12	6
	3 до 5 године	160	77	12	7
	5 до 8 године	190	94	15	7
	8 до 10 година	146	62	8	1
	преко 10 година	431	230	12	8
	УКУПНО	1.986	951	149	58

Извор: Национална служба за запошљавање

4.3 Здравствена заштита

На основу података наведених у Упитнику за припрему ситуационе анализе за потребе израде ЛАП за инклузију Рома који је ЈЛС попунила заједно са својим партнерима на локалном нивоу, процењено је следеће:

- На територији наше општине Бела Црква сви роми су здравствено осигурани и поседују

здравствене књижице.

- 125 ромске деце обухваћено је систематским прегледима;
- Од 90% укупног броја деце узраста 24-35 месеци која су примила све препоручене вакцине из националног календара имунизације до свог првог рођендана (до навршене друге године за вакцину против малих богиња), обухват ромске деце је укупно 99%, од чега је 80% обухват девојчица ромске националности;
- 180 ромских мајки и деце су обухваћени патронажним посетама (пре и постнатално);
- 38 трудница ромске националности је обухваћено редовним прегледима у амбуланти;

Дом здравља општина Бела Црква има ангажованог здравственог медијатора по Одлуци Министарства Здравља, који прати здравље и посредује за спровођење медицинских процедура код ромског становништва.

Активностима медијатора на терену обухваћено је 189 од укупно 378 породица кроз радионице и разговоре са темама: Значај редовне контроле гинеколога, Значај редовне вакцинације, Очување здравља, Значај редовног и ванредног образовања, Штетност алкохола и дроге, Планирање породице, Контрацепција.

4.4 Социјална заштита

У 2020. години од стране Центра за социјални рад „8 Мај“ евидентирано је 1026 корисника социјалне заштите.

У евиденцију Центра за социјални рад „8 Мај“ евидентирано је 2312 корисника од тога деце до 18 година, и 512 одраслих и старијих корисника услуга социјалне заштите.

1800 домаћинства прима новчану социјалну помоћ.

До сада је евидентирано 7 случаја оствареног права на пријаву места пребивалишта на адреси Центра за социјални рад.

5. Политика и праксе локалне управе и локалних институција

Општина Бела Цркванема отворену буџетску позицију за те намене, стога се тај део средстава обезбеђује са позиције Центра за социјални рад и позиција за образовање и становање.

5.1 образовање

Скупштина општине Бела Црква донела је акт о мрежи јавних предшколских установа на територији општине Бела Црква. Сачињен је на основу важећих прописа који непосредно регулишу област предшколског васпитања и образовања. Утврђени су број и просторни распоред јавних предшколских установа, њихова врста/делатност и структура, као и постојање издвојених група ван седишта установе. Наведени акт СО Бела Црква донела је уз претходно прибављено мишљење националних савета националних мањина чији су језик и писмо у службеној употреби у ЈЛС, односно чији се језик и писмо користе у васпитно-образовном раду.

Скупштина општине Бела Црква донела је акт о мрежи јавних основних школа на територији општине Бела Црква. Сачињен је на основу важећих прописа који непосредно регулишу област основног образовања и васпитања. Утврђени су број и просторни распоред јавних основних школа, њихова врста/делатност (редовне) и структура (разредност/циклуси), као и постојање издвојених одељења ван седишта школа. Наведени акт СО Бела Црква донела је уз претходно прибављено мишљење националних савета националних мањина чији су језик и писмо у службеној употреби у ЈЛС, односно чији се језик и писмо користе у образовно-васпитном раду. Добила је и сагласност Покрајинске владе на наведени акт. Влада Републике Србије донела је Одлуку о мрежи јавних средњих школа („Службени гласник РС“ број 49/18, 62/18, 94/18). Овом одлуком утврђена је мрежа јавних средњих школа – број и просторни распоред јавних средњих школа у Републици Србији. Сачињена је на основу важећих прописа који непосредно регулишу област средњег образовања и васпитања.

Предшколске установе организују полудневне програме за децу узраста од 4,5 – 5,5 година који су финансирани од стране локалне самоуправе.

Општина Бела Црква је спознала потребе кроз анализу за укључивање ромске деце у различите програме образовања, културе.

На подручју општине Бела Црква не постоје основне и средње школе у којима се спровode програми едукације о правима ромске деце, културним обичајима, потешкоћама које отежавају редовно похађање наставе, учење и напредовање. Ови програми су реализовани само кроз пројекте који су реализовани у школама, као и кроз подршку у раду основној школи „Жарко Зрењанин“ која има највише ромске деце. Ова школа добила је ромског педагошког асистента при настави.

5.2 Становање

Општина Бела Црква није успоставила систем за пружања правно-техничке помоћи Рома и Ромкињама у циљу регулисања имовинског и правног система објеката на посебан начин, већ под истим условима као и за остале грађане.

ЈЛС је планирала мере за унапређење стања постојећих објеката у којима живе Роми и Ромкиње, и то у насељима према приоритетима.

6 Пројектне иницијативе на локалном нивоу

У следећој табели су наведени пројекти који су од 2015. године до данас реализовани од стране организација цивилног друштва, а који су се бавили решавањем проблема Рома и Ромкиња (у различитим областима: образовање, запошљавање, становање, здравствена заштита, социјална заштита, култура, информисање и сл.). Пројекти приказани у табели су већим делом финансирани од стране ЈЛС, а подаци које имамо о њима су непотпуни.

Назив пројекта	Носилац	Период реализације	Вредност пројекта
Унапређење положаја Рома	Удружење Рома Бела Црква	2018	30.000,00
Инклузија рома у 2018. години	Удружење Рома „Војвођанка“	2018	10.000,00
Неговање ромске традиције	Удружење Рома Бела Црква	2019	30.000,00
Предавање и радионице Цовид-19	Удружење Рома Бела Црква	2020	30.000,00
Промоција ромске културе	Удружење Рома „Војвођанка“	2020	10.000,00

Као што се из табеле може видети, организације су претходних година већином реализовале активности финансиране малим средствима из буџета ЈЛС. Износ средстава и непостојање пројектне документације указује на ниске капацитете ромских НВО. У наредном периоду, требало би уложити напоре у јачање капацитета ромских НВО, нарочито у области управљања пројектима и управљања финансијама.

7 SWOT анализа

SWOT анализа (акроним од енглеских речи: Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats - снаге, слабости, прилике, претње) је техника стратешког менаџмента путем које се уочавају стратешки избори довођењем у везу снага и слабости са шансама и претњама у екстерном окружењу. Помоћу SWOT анализе утврдићемо следеће:

- где смо најјачи тј. које су нам врлине;
- где смо најслабији и које су нам мане;
- који потенцијал имамо тј. где постоји слободан простор за раст и развитак и
- које нам опасности прете и у којој тачки смо најслабији.

SWOT анализа је урађена за сваку од пет области Стратегије и овог ЛАП-а. Налази анализе су представљени посебно за сваку област. SWOT анализа је резултат радионица које су одржане са представницима заинтересованих страна и заснована је како на

анализи доступних статистичких података (који су дати у овом документу), тако и на проценама којима су располагали представници заинтересованих страна.

7.1 Запошљавање

ШАНСЕ	СЛАБОСТИ
<ul style="list-style-type: none"> • Организациона структура НСЗ која омогућава јасну хијерахију и поделу задужења • Стручни кадрови НСЗ • Подршка локалне самоуправе кроз ЛАП запошљавања • Функционисање Локалног савета за Запошљавање • Радно ангажовање кроз јавне радове подржано од стране ЛС 	<ul style="list-style-type: none"> • Незаинтересованост Рома за рад (опредељеност за социјалну помоћ) • Недовољан број запослених у НСЗ • Ниска квалификациона структура Рома и Ромкиња • Недостатак мотивације за рад због ниске зараде и губљења права на МОП • Деца нису укључена у вртићедовољно, што отежава запошљавање жена
ШАНСЕ	ПРЕТЊЕ
<ul style="list-style-type: none"> • Програми едукације, обука, доквалификације за потребе тржишта рада • Могућност образовања на високој школи струковних студија на ромском језику • Програми samozapošljavanja • Подршка надлежних републичких органа развоју предузетништва • Роми и Ромкиње препознати као теже запошљива категорија становништва у Националној стратегији запошљавања • ЕУ фондови за запошљавање 	<ul style="list-style-type: none"> • Недостатак понуде послова • Дискриминација и предрасуде приликом запошљавања • Недостатак финансијских средстава за програме запошљавања Рома и Ромкиња • Забрана запошљавања у државним Органима

Као основна снага препозната је подршка локалне самоуправе кроз рад локалног савета за запошљавање и ЛАП-а за запошљавање, стручни кадрови и организациона структура НСЗ, као и шансе кроз понуђене едукације, обуке, доквалификације и преквалификације и остале мере запошљавања које су доступне. Највеће слабости односе се на саму ромску популацију, ниску мотивацију зарад, опредељеност за социјалну помоћ и ниску квалификациону структуру. Једна од значајнијих препрека је и законска регулатива која предвиђа губитак социјалне помоћи на одређено време због привременог радног ангажовања.

Приоритети:

- Укључивање Рома са евиденције НСЗ мотивационо – активационе обуке, основно образовање одраслих, доквалификација.
- Информисање и рад на мотивацији ромског становништва за самозапошљавање.

7.2 Здравље

ШАНГЕ	СЛАБОСТИ
<ul style="list-style-type: none"> • Развијена примарна и секундарна здравствена заштита • Стручан кадар Дома здравља • Развијене службе здравствене заштите одраслих, саветовалиште за младе, развојно саветовалиште, служба за здравствену заштиту жена • Поливалентна патронажна служба – теренски рад, рад у породици и заједници • Здравствени медијатор • Добра сарадња Дома здравља са центром за социјални рад и ЛС • Превентивни прегледи на отвореном (базари здравља) • Вакцинација у кућним условима • Електронско пријављивање новорођене деце 	<ul style="list-style-type: none"> • Непоседовање личних докумената ромске популације (лична карта, здравствена књижица) • Коришћење туђе здравствене књижице као честа појава у ромској заједници • Неконтролисана трудноће Ромкиња и порођаји у кући • Предрасуде у вези вакцинације, гинеколошких и стоматолошких прегледа које су распрострањене у ромској популацији • Непостојање планирања породице и нецоголна употреба средстава контрацепције • Култура и обичаји који нису у складу са савременом здравственом заштитом и превентивом • Језичка баријера (досељени са Косова) • Неажурне пријаве пребивалишта • Незаинтересованост и неинформисаност о правима из здравствене заштите
ШАНСЕ	ПРЕТЊЕ
<ul style="list-style-type: none"> • Закон о здравственој заштити (обавезни видови здравственог осигурања) • Закон о правима пацијената • Могућност реализације програма здравственог васпитања у сарадњи са ромским НВО у насељима • Формализовање сарадње свих локалних актера ради бржег протока информација 	<ul style="list-style-type: none"> • Закон о забрани дискриминације (неизјашњавање о националној припадности) – недостатак евиденције • Лоши стамбени, материјални и хигијенски услови

Општина Бела Црква има добро развијену примарну и секундарну здравствену заштиту, службе, патронажну службу и здравственог медијатора. У ромским насељима се организују превентивни прегледи на отвореном. Поливалентна патронажна служба и

здравствени медијатор раде на терену, са ромским породицама и целом заједницом. Сарадња са ЦЗСР и ЛС је добра и требало би је формализовати кроз протокол о сарадњи. Сарадњом са ромским ОЦД могли би се реализовати програми здравственог васпитања. Тиме би се могло утицати на основне проблеме у раду са ромском популацијом да би се превазишле слабости као што су: непоседовање личних докумената, предрасуде везане за гинеколошке и стоматолошке прегледе, вакцинацију, контролу трудноће и порођај. Уз сарадњу са ромским ОЦД требало би радити на подизању информисаности ромске популације о значају превенције и правима из здравствене заштите.

Приоритети:

- Рад на побољшању информисаности Рома о значају превенције и правима из здравствене заштите
- Формално умрежавање свих локалних актера (ЦЗСР, ЛС, ромске ОЦД, МУП, образовне институције) ради бржег протока информација и боље евиденције ромског становништва.

7.3 Социјална заштита

ШАНСЕ	СЛАБОСТИ
<ul style="list-style-type: none"> • одлуке локалне самоуправе о правима и услугама у локалној заједници • Равноправан статус припадника Ромске националности са припадницима других националности • Доступност и равноправност припадника • Ромске националности у остваривању и одлучивању одређених права и услуга 	<ul style="list-style-type: none"> • Недовољна заинтересованост и ангажовање припадника Ромске националности ради решавања животних проблема и превелика очекивања од институција у решавању истих
ШАНСЕ	ПРЕТЊЕ
<ul style="list-style-type: none"> • Законска регулатива (Закон о социјалној заштити, Породични закон) • Могућност обезбеђивања додатних средстава (приступни и претприступни фондови) • Рад свих локалних актера на подизању нивоа свести циљне групе о значају образовања, здравствене заштите, запошљавања • Могућност учешћа представника ромске заједнице у доношењу одлука • Формирање додатних фондова за финансирање осетљивих група од стране ЛС • Рад на смањењу неразумевања културолошких особености ромске заједнице у циљу бољег разумевања и прихватања од стране локалне заједнице • Повећати укључивање младих из ромске заједнице у културне и спортске активности кроз локалне пројекте • Повећање свести о потреби заједничког деловања у заједници 	<ul style="list-style-type: none"> • Предрасуде већинског становништва • Осећај дискриминисаности код ромског становништва • Неприлагођен програм за евиденцију ромских корисника • Недовољни капацитети ромских НВО за коришћење донаторских средстава

Социјална заштита у општини се реализује кроз делатност Центра за социјални рад и услуге социјалне заштите су доступне становништву. ЦЗСР има стручно оспособљен кадар, адекватан простор за рад, добру сарадњу са ЈЛС, професионални однос и добро познавање ромске популације. Упознавањем општине Бела Црква са културолошким особеностима ромске заједнице, бољим разумевањем и прихватањем Рома од стране неромског становништва, смањиле би се предрасуде и осећај дискриминације код ромског становништва. Учешћем представника ромске популације у доношењу одлука побољшала би се информисаност Рома о правима из социјалне заштите.

Приоритети:

- Јачање подршке ромским породицама које су у стању социјалне потребе и учестало се јављају за материјалну помоћ.
- Информисање ромске популације о правима из социјалне заштите.
- Рад на смањењу предрасуда већинске популације кроз афирмацију ромске културе и традиције

7.4 Становање

ШАНСЕ	СЛАБОСТИ
<ul style="list-style-type: none"> • Формирана Комисије за доделу станова • Нове локације са могућношћу изградње станова • Квалитетна умреженост надлежних институција 	<ul style="list-style-type: none"> • Већина станова у власништву општине је неусловна • Недовољан број стамбених јединица за социјално становање • Лоша комунална опремљеност појединих насеља • Недостатак средстава за одржавање и реконструкцију постојећих станова у власништву општине • Бесправно усељавање
ШАНСЕ	ПРЕТЊЕ
<ul style="list-style-type: none"> • Национална стратегија социјалног Становања • Закон о озакоњењу објеката • Доношење стратегије о стамбеном збрињавању угрожених категорија • Близина границе – могућност за аплицирање за програме прекограничне сарадње • Подршка републичких и покрајинских институција – донације са виших нивоа власти у стамбеном збрињавању (куповина сеоских кућа) • Мотивација и активизам на локалном нивоу • Сарадња са ромским НВО кроз пројектне активности у вези уређења ромских насеља – могућност пројектног аплицирања • Сарадња са СКГО 	<ul style="list-style-type: none"> • Непостојање планских аката • Миграције ромског становништва • Ограничена надлежност општинске Управе

7.5 Образовање

ШАНСЕ	СЛАБОСТИ
-------	----------

<ul style="list-style-type: none"> • Сарадња школа са другим Институцијама • Квалитетан кадар образовних институција и спремност за волонтерски рад • Добра сарадња школе и предшколске установе везано за базу података за упис у први разред • Отвореност и спремност институција културе за промоцију ромске културе и организовање трибина за подизање свести јавности о ромској традицији и култури 	<ul style="list-style-type: none"> • Предрасуде према ромској популацији • Непоуздана евиденција о броју ромске деце • Низак ниво образовања ромске популације • Нередовно похађање наставе и припремног предшколског програма • Недовољна едукација родитеља о значају образовања деце • Мали број ромских ученика уписан у средњу школу • Осипање ромске деце из система образовања • Мали обухват деце предшколским образовањем
ШАНСЕ	ПРЕТЊЕ
<ul style="list-style-type: none"> • Донаторски програми који подржавају инклузију Рома • Стратегија за социјално укључивање Рома и Ромкиња у Републици Србији за период од 2016 до 2025. године • Рад мобилног тима • Законске регулативе и Националне стратегије у области образовања • Јачање капацитета ромских НВО институција за реформске процесе у области инклузије Рома 	<ul style="list-style-type: none"> • Незаинтересованост образовних институција • Неизвесност одрживости реализованих Пројеката

SWOT анализа за област образовања рађена је у оквиру радионице за израду SWOT анализе, у групи у којој су били укључени представници образовних институција, педагошки асистенти и представници ромских НВО. Током презентације урађене анализе и дискусије о њеним налазима, била је укључена цела радна група.

Основне предности у области образовања су добра сарадња институција и спремност наставног кадра за додатни рад са ромским ученицима. Потребе за додатним радом са ученицима могу се обезбедити кроз пројекте и активности ромских НВО и донаторских програма који су им доступни. Најизраженије слабости које треба превазићи је нередовно похађање наставе, осипање ромске деце из образовног система, мали број ромских ученика који наставља образовање у средњој школи и на факултетима.

Као шансе које ће у локалној средини бити реализоване у блиској будућности, радна група је препознала активности које ће реализовати мобилни тим и пројекте које би могле реализовати НВО.

Приоритети:

- Потпун обухват ромске деце у систем обавезног васпитања и образовања
- Повећати удео ромских ученика у средњем и високом образовању
- Јачање капацитета ромских ОЦД и њихово повезивање са образовним институцијама

8 ЦИЉЕВИ И МЕРЕ ЛАП-а

Циљеви ЛАП-а се дефинишу на темељу свих претходних анализа и представљају кључни елемент акционог плана. Полазни оквир за дефинисање циљева су анализе утврђене у претходном кораку. Радна група је урадила стабло проблема на основу SWOT анализе. Претварањем формулације проблема у стратешком питању у позитивну формулацију циља добијена је почетна дефиниција општег циља.

Посебни циљеви су рађени у оквиру мањих група, за сваку област посебно, по истом принципу како је урађен и општи циљ.

Мере су акције које је неопходно предузети како би се достигли дефинисани циљеви и треба да дају одговор на питање како намеравамо да постигнемо одређени специфични циљ.

ОПШТИ ЦИЉ:

Побољшање статуса и квалитета живота Рома и Ромкиња у Општини Бела Црква, уз већу социјалну укљученост у свим сегментима живота локалне заједнице.

ПОСЕБАН ЦИЉ 1:

Економско оснаживање Рома и Ромкиња укључивањем у активне мере политике запошљавања.

Мера 1. Континуирано информисање Рома и Ромкиња о активним мерама политике запошљавања.

Мера 2. Укључивање Рома и Ромкиња у програме формалног и неформалног образовања за подизање компетенција за радно ангажовање.

Мера 3. Укључивање Рома и Ромкиња у програме запошљавања, samozapoшљавања и јавне радове.

ПОСЕБАН ЦИЉ 2:

Већа доступност примарне здравствене заштите и унапређење општег и репродуктивног здравља Рома и Ромкиња кроз здравствено-васпитне едукације и базаре здравља.

Мера 1. Подршка смањењу броја оболелих од хроничних заразних и незаразних болести.

Мера 2. Подршка смањењу броја нежељених малолетничких трудноћа кроз превентивне прегледе и здравствено васпитну едукацију.

ПОСЕБАН ЦИЉ 3:

Повећање доступности социјалне заштите кроз превентивне програме и услуге за повећање социјалне укључености Рома и Ромкиња са упознавањем заједнице и њихово информисање о културолошким приликама и обичајима Рома.

Мера 1. Утврђивање потреба ромске популације о видовима подршке кроз локалне услуге социјалне заштите и увођење система праћења кориштења услуга социјалне заштите.

Мера 2. Збрињавање старијих ромских лица и укљученост старијих Рома и Ромкиња у заједницу.

Мера 3. Социјализација ромске деце кроз увођење вршњачких активности.

Мера 4. Промоција ромске културе, обичаја и традиције.

Мера 5. Едукативни програми за превенцију насиља у ромским породицама.

Мера 6. Сагледавање положаја Ромкиња у породици и у заједници

ПОСЕБАН ЦИЉ 4:

Унапређење становања Рома и Ромкиња обезбеђивањем већег броја условних стамбених јединица и побољшање инфраструктуре у ромским насељима.

Мера 1. Стварање услова за унапређење финансијске и правне основе за даље унапређење социјалног становања.

Мера 2. Информисање ромског становништва о поступку озакоњења, као и стамбеним конкурсима.

Мера 3. Подизање свести о очувању животне средине и одржавање хигијене стамбених простора и насеља.

Мера 4. Решавање стамбеног проблема у безусловном и нехигијенском насељима.

ПОСЕБАН ЦИЉ 5:

Потпун обухват ромске деце обавезним образовањем уз редовно похађање наставе, смањење осипања ученика и подстицај за наставак школовања.

Мера 1. Спровођење већ постојећих законских мера, као и увођење нових мера у циљу спречавања нередовног похађања и осипања ученика ромске популације.

Мера 2. Подизање свести и информисање ромских родитеља и деце о значају даљег школовања.